SUOMI

FINSKA

Kielineuvoston suomen kielen neuvonnan kartoitus – vuodet 2007, 2010 ja 2017

Kartläggning av Språkrådets språkrådgivning i finska – åren 2007, 2010 och 2017

Institutet för språk och folkminnen

Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitos

Institutet för språk och folkminnen | Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitos

Kielineuvoston suomen kielen neuvonnan kartoitus – vuodet 2007, 2010 ja 2017

Ketkä kysymyksiä esittävät, mitä he kysyvät ja onko tilanne muuttunut vuosien varrella

Kartläggning av Språkrådets språkrådgivning i finska – åren 2007, 2010 och 2017

Vilka ställer frågorna, vad frågar de och har läget förändrats sedan föregående undersökning

Laatijat: Tarja Larsson ja Henna Leskelä

© Institutet för språk och folkminnen, 2019

Avdelningen för nationella minoriteter och svenskt teckenspråk
Institutet för språk och folkminnen
Box 20057
104 60 Stockholm
isof.se

ISBN: 978-91-86959-96-8
Permanentlänk: https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sprakochfolkminnen:diva-1991

Omslagsfoto: Isof och Mostphotos
Sättning: Taberg Media Group, Taberg 2024
Grafisk form: Tone Gellerstedt, Isof

Tarja Larsson ja Henna Leskeä

Kielineuvoston suomen kielen neuvonnan kartoitus – vuodet 2007, 2010 ja 2017

Ketkä kysymyksiä esittävät, mitä he kysyvät ja onko tilanne muuttunut vuosien varrella

•

Kartläggning av Språkrådets språkrådgivning i finska – åren 2007, 2010 och 2017

Vilka ställer frågorna, vad frågar de och har läget förändrats sedan föregående undersökning

Julkaisija: Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitos, 2019

Yhteenveto

Tutkimuksessa haluttiin kartoittaa Kielineuvoston suomen kielen neuvontaan vuosina 2007, 2010 ja 2017 tulleita kysymyksiä ja saada vastaukset seuraaviin kysymyksiin:

1. Ketkä ottavat yhteyttä Kielineuvoston suomen kielen neuvontaan?
2. Miten paljon ja minkä tyyppisiä kysymyksiä neuvontaan tulee?
3. Onko tilanne muuttunut jotenkin vuosien 2007 ja 2017 välillä?

Kartoituksen perusteella voidaan todeta, että Kielineuvoston suomen kielen neuvonnasta kysytään eniten ruotsinkielisten termien ja muiden sanojen suomenkielisiä käännösvastineita ja aika paljon myös suomenkielisten sanojen ruotsinkielisiä vastineita. Muita kysyjiä askarruttavia asioita ovat esimerkiksi oikeinkirjoitusseikat ja kielioppiasiat.

Kääntäjät ja tulkit ovat neuvonnan suurin kysyjäryhmä. Lisäksi kysymyksiä tulee runsaasti myös toimittajilta ja suomen kielen hallintoalueeseen kuuluvien kuntien ja maakäräjien työntekijöiltä. Tekemällä kartoituksia silloin tällöin voidaan seurata mahdollisia muutoksia neuvontatarpeissa ja auttaa tunnistamaan alueita, joihin Kielineuvoston toiminnassa erityisesti kannattaisi keskittyä.

Tarja Larsson
suomen kielen huoltaja, Isof

Sammanfattning

Syftet med kartläggningen var att undersöka frågor som har inkommit till Språkrådets språkrådgivning i finska 2007, 2010 och 2017 och få svar på följande frågor:

1. Vilka kontaktar Språkrådets språkrådgivning i finska?
2. Hur många och vilken typ av frågor är det som kommer in till språkrådgivningen i finska?
3. Har det skett någon förändring under tioårsperioden från år 2007 till år 2017?

Kartläggningen visar att Isofs språkrådgivning i finska får flest frågor om finska ekvivalenter till svenska termer och andra ord. Andra frågor som intresserar frågeställarna är till exempel svenska motsvarigheter till finska ord samt frågor om rättstavning och grammatik.

Översättare och tolkar är den största frågeställargruppen för rådgivningen i finska. Därtill kommer ett stort antal frågor från journalister samt från anställda i kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområdet för finska. Genom att med jämna mellanrum genomföra kartläggningar kan man följa eventuella förändringar i behoven hos dem som är i kontakt med rådgivningen samt få hjälp med att identifiera områden som Isofs språkvård i finska ska fokusera på.

Tarja Larsson
språkvårdare i finska, Isof

Sisältö

1. Johdanto 5

2. Tavoitteet 7

3. Aiempi tutkimus 8
   3.1 Pohjoismaiden kielisihteeristön tutkimus 1984–1985 8
   3.2 Paula Ehrnebon tutkimus 2002 9

4. Tutkimusmenetelmä 11
   4.1 Yleistä tietoa kysymyksistä/kysyjistä 11
   4.2 Kysyjän rooli 11
   4.3 Kysymykset aihepiireittäin 11

5. Aineisto 12

6. Tulokset 13
   6.1 Yleistä tietoa kysyjistä 13
   6.2 Kysyjän rooli 15
   6.3 Yleistä tietoa kysymyksistä 19
   6.4 Kysymykset aihepiireittäin 22

7. Päätelmiä 26

Lähteitä ja lisälukemista 28

Bilaga. En kortare version av rapporten på svenska: Kartläggning av Språkrådets språkrådgivning i finska – åren 2007, 2010 och 2017

1 Johdanto

Kielenhuolto-termi on ollut käytössä Suomessa kielenohjailutoimien käsitteenä 1950-luvun lopusta lähtien, mutta suomen kieltä määrittävät normit ovat kehittyneet lähes nykyiseen muotoonsa jo 1800-luvulla (Kolehmainen 2014). Yksi tärkeä suomen kielen normien kehittäjä oli E. N. Setälä, jonka kielioppeja käytettiin kouluissa yleisesti 1800-luvun lopulta ainakin 1900-luvun puoliväliin. 1800-luvun loppupuolella normien asettaminen kuitenkin siirtyi kollektiivisille elimille. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (SKS, per. 1831) piirissä toimi useita kieltä normittavia yhteenliittymiä.

Ensimmäinen virallinen suomen kielen huollosta huolehtiva elin, SKS:n kielivaliokunta, perustettiin 1928. Vuonna 1945 eli heti toisen maailmansodan jälkeen SKS:n alaisuuteen perustettiin Suomen kielitoimisto. Vuonna 1949 kielitoimisto siirtyi Suomen Akatemiaan ja vuonna 1970 valtion humanistisen toimikunnan Nykysuomen laitoksen kielitoimistoksi. Kun opetusministeriön alainen Kotimaisten kielten tutkimuskeskus perustettiin vuonna 1976, kielitoimisto siirrettiin sinne. Tutkimuskeskuksen organisaatiota uudistettiin vuonna 1994, jolloin kaikki kielenhuollon tehtävät siirtyivät keskuksen kielenhuolto-osastolle, josta käytetään edelleen joissain yhteyksissä vanhaa *kielitoimisto*-nimitystä, joskin nyt isolla alkukirjaimella. Keskuksen nimi muutettiin vuonna 2012 Kotimaisten kielten keskukseksi organisaatiomuutosten takia (Kolehmainen 2014).

Suomen kieltä on huollettu Ruotsissakin jo vuosikymmenien ajan. Toisen maailmansodan jälkeen ja varsinkin 1960- ja 1970-luvuilla maahan muutti paljon suomalaisia (Ehrnebo 2000). Ruotsin teollisuus kasvoi rajusti, ja monet suomalaiset lähtivät Ruotsiin paremman elintason toivossa. Maahanmuuttajien ruotsin kielen taito oli kuitenkin heikko, ja he tarvitsivat asioimistulkkeja voidakseen olla yhteydessä viranomaisiin. Lisäksi heitä varten käännettiin paljon materiaalia suomeksi. Kääntäjät ja tulkit totesivat nopeasti, ettei heillä ollut elintä, jolta he olisivat voineet saada apua Ruotsin yhteiskuntaa kuvaavien termien suomentamiseen. Monia Ruotsin yhteiskunnan käsitteitä ei tunnettu Suomessa, joten tarvittiin omat yhtenäiset termivastineet esimerkiksi *Försäkringskassan-* ja *landsting*-tyyppisille käsitteille (Ehrnebo 2005, 2008, 2015).

Ruotsinsuomalaisen terminologian tarve todettiin myös tulkki- ja kääntäjäkursseilla, joita Valtion maahanmuuttovirasto ja Tukholman yliopiston suomen kielen laitos alkoivat järjestää 1970-luvun lopussa. Tulkit ja kääntäjät tekivät termityötä kukin tahollaan, ja työn yhtenäistämisen tarve oli suuri. Saltsjöbadenissa syksyllä 1974 järjestetyssä ruotsalais-suomalaisessa kääntäjäseminaarissa keskusteltiin jonkinlaisen terminologiakeskuksen tarpeesta, ja Suomalais-ruotsalaisen kulttuurirahaston tuella Hanasaaressa vuonna 1975 pidetyssä seminaarissa valittiin työryhmä valmistelemaan Ruotsinsuomalaisen kielilautakunnan perustamista (Ehrnebo 2005). Kielilautakunta perustettiin 25. elokuuta 1975. Varsinainen toiminta voitiin kuitenkin aloittaa vasta vuoden 1976 lopussa, kun Ruotsin ja Suomen hallitukset olivat myöntäneet toiminnassa tarvittavat varat.

Ruotsinsuomalaisen kielilautakunnan tehtävänä oli huoltaa ja kehittää Ruotsissa käytettävää suomen kieltä, ja toiminnassa korostettiin alusta alkaen Suomessa toimivan Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kanssa tehtävän yhteistyön merkitystä. Kielilautakunta tähdensi, ettei tarkoituksena ollut kehittää Ruotsiin omaa suomen kieltä vaan pitää kieli mahdollisimman yhtenäisenä Suomessa

käytettävän suomen kanssa. Yhteiskuntien välisten erojen vuoksi jouduttiin kuitenkin kehittämään Ruotsiin omaa suomenkielistä sanastoa sellaisten käsitteiden vastineeksi, joita Suomen yhteiskunnassa ei ole (Ehrnebo 2008).

Ruotsinsuomalainen kielilautakunta teki alusta alkaen yhteistyötä myös Ruotsin kielilautakunnan kanssa ja toimi miltei koko olemassaolonsa ajan Ruotsin kielilautakunnan kanssa samoissa tiloissa. Termityö oli kielilautakunnan toiminnassa alkuaikoina erityisen tärkeällä sijalla, mutta lautakunta auttoi Ruotsissa asuvia suomalaisia tietenkin myös muissa kieleen liittyvissä asioissa. Heikosta taloudestaan huolimatta Ruotsinsuomalainen kielilautakunta pystyi julkaisemaan melko nopeasti kolme tärkeää sanastoa: *Ruotsalais-suomalainen koulusanasto, Ruotsalais-suomalainen työmarkkinasanasto ja Ruotsalais-suomalainen sosiaalialan sanasto.* Myöhemmin on julkaistu uusi koulusanasto ja sosiaalialan sanasto, ja myös uuden työmarkkinasanaston laatiminen on suunnitteilla.

Lautakunta järjesti 1980-luvun alusta lähtien vuosittain myös kielenhuoltoseminaareja, jotka ovat olleet erittäin suosittuja varsinkin kääntäjien ja tulkkien keskuudessa. Vuonna 2006 Ruotsinsuomalaisen kielilautakunnan toiminta siirtyi Ruotsin valtion viranomaisen Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitoksen alaisuuteen ja lautakunnasta tuli osa Kielineuvostoa. Kielineuvostossa toimii ruotsin kielen huoltajien lisäksi Ruotsin kansallisten vähemmistökielten huoltajia: suomen kielen huoltajien ohella myös meänkielen, jiddišin ja romanikielen huoltajia sekä ruotsalaisen viittomakielen huoltajia. Saamen kielen huollosta vastaa Saamelaiskäräjät.

Muiden pohjoismaisten kielilautakuntien tavoin kielineuvonta on ollut tärkeä osa myös Ruotsinsuomalaisen kielilautakunnan ja sittemmin Kielineuvoston toimintaa jo alusta alkaen. Kahdenkymmenen ensimmäisen vuoden aikana kysyjät ottivat yhteyttä ennen kaikkea puhelimitse, mutta sähköpostitse tulleiden kysymysten osuus on kasvanut 2000-luvulla. Valtion viranomaisen on tärkeää kartoittaa toimintaansa aika ajoin, ja Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitoksen ja Kielineuvoston johto on sen vuoksi halunnut selvittää, mitkä kohderyhmät käyttävät Kielineuvoston suomen kielen neuvonnan palveluja ja millaisia kysymyksiä he esittävät.

Ruotsinsuomalaiseen kielilautakuntaan tulleita kysymyksiä on kartoitettu aikaisemmin kahdessa eri tutkimuksessa. Ensimmäinen tehtiin vuosina 1984–1985 Pohjoismaiden kielisihteeristön aloitteesta. Siinä tutkittiin pohjoismaisten kielilautakuntien puhelinneuvontaa kysyjille esitetyn 15 kysymyksen avulla. Tutkimukseen osallistuivat Norjan kielineuvosto, Ruotsissa toimivat Ruotsin kielilautakunta ja Ruotsinsuomalainen kielilautakunta, Suomessa toimivan Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen Kielitoimisto (suomen kieli) ja Svenska språkbyrån (ruotsin kieli) sekä Tanskan kielilautakunta. Toinen tutkimus tehtiin Ruotsinsuomalaisen kielilautakunnan omasta aloitteesta vuonna 2002, jolloin lautakunnan silloinen johtaja Paula Ehrnebo tutki suomen kielen neuvontaan vuosina 1980, 1984, 1988, 1992, 1996 ja 2000 tulleita kysymyksiä.

Koska edellisistä tutkimuksista on kulunut jo kauan ja koska suomen kielen neuvontaan tulleita kysymyksiä ei ole kartoitettu vielä kertaakaan Kielineuvoston toiminta-aikana, on tähdellistä selvittää, miltä tilanne näyttää tällä hetkellä. Tähän tutkimukseen on valittu kolme tärkeää vuotta Kielineuvoston yli kymmenvuotiselta toimintajaksolta. Ensimmäinen tutkimusvuosi on 2007, joka oli ensimmäinen kokonainen vuosi sen jälkeen, kun Ruotsinsuomalaisesta kielilautakunnasta tuli osa valtion viranomaista ja Kielineuvostoa. Toiseksi tutkimusvuodeksi on valittu vuosi 2010, jolloin Ruotsissa tuli voimaan laki kansallisista vähemmistöistä ja vähemmistökielistä (lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk), ja kolmanneksi vuosi 2017, jotta nähtäisiin, onko tilanne muuttunut jotenkin kymmenen vuoden aikana.

2 Tavoitteet

Tutkimuksessa on ollut tarkoitus kartoittaa Kielineuvoston suomen kielen neuvonnan saamia kysymyksiä. Neuvontaan tulee nykyään noin 400–500 kysymystä vuodessa. Tarkoituksena on ollut tutkia, ketkä kysymyksiä esittävät, minkä tyyppisiä kysymyksiä neuvonta saa ja onko tilanne muuttunut jotenkin kymmenen vuoden aikana. Kartoitukseen on otettu mukaan kolme tärkeää vuotta Kielineuvoston historiassa: vuodet 2007, 2010 ja 2017. Kysymysten suuren määrän vuoksi tutkimuksessa on keskitytty Kielineuvoston sähköpostiohjelman vastattujen kysymysten kansioon *(Besvarade frågor finska)* tallennettuihin kysymyksiin.

Kartoituksessa on haluttu saada vastaus seuraaviin kysymyksiin:

1. Ketkä ottavat yhteyttä Kielineuvoston suomen kielen neuvontaan?
2. Miten paljon ja minkä tyyppisiä kysymyksiä neuvontaan tulee?
3. Onko tilanne muuttunut jotenkin vuosien 2007 ja 2017 välillä?

3 Aiempi tutkimus

Kielineuvoston edeltäjän eli Ruotsinsuomalaisen kielilautakunnan saamia kysymyksiä on tutkittu aikaisemmin kaksi kertaa: ensimmäisen kerran Pohjoismaiden kielisihteeristön aloitteesta 1984–1985 ja toisen kerran Ruotsinsuomalaisen kielilautakunnan omasta aloitteesta vuonna 2002.

3.1 Pohjoismaiden kielisihteeristön tutkimus 1984–1985

3.1.1 Tutkimuksen taustaa

Pohjoismaiden kielisihteeristö antoi vuosina 1984–1985 pohjoismaisille kielilautakunnille tehtäväksi kartoittaa lautakuntien puhelinneuvontaan tulevia kysymyksiä. Tutkimukseen osallistuivat Norjan kielineuvosto, Ruotsissa toimivat Ruotsin kielilautakunta ja Ruotsinsuomalainen kielilautakunta, Suomessa toimivan Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen Kielitoimisto (suomen kieli) ja Svenska språkbyrån (ruotsin kieli) sekä Tanskan kielilautakunta. Tarkoituksena oli selvittää kielineuvontatoimintaa Pohjoismaissa ja saada vastaus ennen kaikkea kolmeen kysymykseen (Grünbaum 1986):

1. Mihin kielineuvonta johtaa?
2. Menevätkö suositukset perille?
3. Käytetäänkö suosituksia?

3.1.2 Tutkimusmenetelmä

Vuosien 1984–1985 tutkimus tehtiin kyselynä. Tutkimuskysymykset esitettiin tutkimukseen osallistuneissa kielilautakunnissa ja -toimistoissa yhteensä 500 henkilölle, 250:lle kummallakin kyselyjaksolla. Joulukuussa 1984 ja tammikuussa 1985 sekä maalis-huhtikuussa 1985 neuvontapuhelimiin soittaneille esitettiin 15 kysymystä, jotka olivat:

a) Sukupuoli
b) Ikä
c) Äidinkieli
d) Ammatti
e) Työpaikka
f) Oletteko esittänyt kysymyksiä aikaisemmin?
g) Miten tiesitte, että voitte soittaa kielilautakuntaan?
h) Oliko puhelinyhteyden saaminen vaikeaa?
i) Esitättekö kysymyksen työn puolesta vai yksityisesti?
j) Missä yhteydessä kysymys esitetään (tekstityyppi)?
k) Vastaanottajat ja levinneisyys
l) Kysymys
m) Vastaus
n) Hyväksytäänkö vastaus?
o) Kysyjän muut kommentit

3.1.3 Tutkimustulokset

Pohjoismaiden kielisihteeristön vuosina 1984–1985 tekemässä tutkimuksessa voitiin Ruotsinsuomalaisen kielilautakunnan osalta todeta muutamia tätäkin tutkimusta ajatellen kiinnostavia seikkoja.

Yksi koski kysyjien ammattiryhmiä. Kysyjien yleisimmät ammatit olivat kääntäjä (27 %), sihteeri tai konttoristi (15 %), johtaja tai virkamies (14 %) sekä toimittaja tai tiedottaja (14 %). Suurimman osan työpaikkana oli julkishallinto (35 %) tai media ja kustantamot (13 %), tai sitten kysyjät toimivat freelance-pohjalta (13 %). Peräti 90 % kysyjistä kysyi neuvoa työn puitteissa.

Jopa 86 % kysymyksistä koski termien ja sanojen käännösvastineita, kun taas esimerkiksi kielioppiasioiden tai tyyliseikkojen osuus oli vain muutama prosentti. Kysyjien enemmistö oli naisia (79 %). Suurin osa kysyjistä kuului ikäryhmään 36–50 vuotta (43 %) tai 20–35 vuotta (26 %). Kysymysten kokonaismäärä oli kartoituksessa 501 ja kysyjien kokonaismäärä 232. Tämän perusteella voidaan todeta, että monet kysyjistä esittivät kartoituksen aikana useita kysymyksiä (Grünbaum 1986).

3.2 Paula Ehrnebon tutkimus 2002

3.2.1 Tutkimuksen taustaa

Paula Ehrnebo teki vuonna 2002 laajemman tutkimuksen silloisen Ruotsinsuomalaisen kielilautakunnan neuvontaan vuosina 1980, 1984, 1988, 1992, 1996 ja 2000 tulleista kysymyksistä. Hän tarkasteli tutkimuksessaan toisaalta kysymysten määrää ja toisaalta sitä, millaisia kysymyksiä neuvontaan on tullut (Ehrnebo 2007, 2008).

3.2.2 Tutkimusmenetelmä

Vuoden 2002 tutkimus tehtiin tarkastelemalla Ruotsinsuomalaisen kielilautakunnan neuvontaan tulleita kysymyksiä jaottelemalla ne seuraaviin ryhmiin:

1) termi: ruotsi–suomi
2) termi: suomi–ruotsi
3) lyhenteet
4) nimet
5) fraseologia, synonyymit, merkitys, etymologia
6) taivutus, oikeinkirjoitus, ääntämys
7) tyyli, syntaksi
8) muut kielet ym.

3.2.3 Tutkimustulokset

Vuonna 2002 tehty tutkimus osoitti, että kysymysten määrä vaihteli melko paljon eri vuosina (Ehrnebo 2004).

TAULUKKO 1. KYSYMYKSIÄ	
1980	2 324
1984	1 943
1988	1 526
1992	1 508
1996	1 604
2000	2 070

Kysymysten määrä vuosina 1980, 1984, 1988, 1992, 1996 ja 2000.

Syyksi kysymysten määrän vaihteluun Ehrnebo arvelee mm. Ruotsinsuomalaisen kielilautakunnan eri julkaisujen ilmestymisajankohtia (Ehrnebo 2008; Hansson, Kangassalo, Lindmark 2002). Lautakunta alkoi julkaista Kieliviesti-lehteä vuonna 1980. Lehdessä julkaistiin ensimmäisen 10 vuoden aikana useita termisuosituksia, jotka kielilautakunta oli laatinut joko itse tai yhteistyössä eri terminologiatyöryhmien kanssa. Vuosina 1985–1992 Ruotsinsuomalainen kielilautakunta julkaisi kolme laajempaa sanastoa: Ruotsalais-suomalainen koulusanasto (1985), Ruotsalais-suomalainen työmarkkinasanasto (1989) ja Ruotsalais-suomalainen sosiaalialan sanasto (1992). Nämä sanastot kattavat kolme keskeistä yhteiskunnan aluetta, joiden kanssa ruotsinsuomalaiset usein joutuvat kosketuksiin. Koska useimmin käytetyt termit löytyivät nyt painetuista julkaisuista, niitä ei tarvinnut enää kysyä Kielilautakunnasta. Myös Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran vuosina 1982–1987 julkaiseman laajan yleiskielen sanakirjan Ison ruotsalais-suomalaisen sanakirjan ilmestyminen vähensi todennäköisesti osaltaan kysymysten määrää. Kysymysten määrän kasvu vuonna 2000 johtunee siitä, että suomesta tuli silloin yksi Ruotsin viidestä virallisesta vähemmistökielestä.

Ehrnebo kartoitti tutkimuksessaan myös kysymysten tyyppiä jakamalla kysymykset kohdassa 3.2.2 mainittuun kahdeksaan eri ryhmään. Tutkimus osoitti, että kaikkein eniten kielilautakunnasta kysyttiin termien käännösvastineita, ja useimmiten ruotsista suomeksi. Näiden kysymysten osuus kysymysten kokonaismäärästä vaihteli tutkittuina

vuosina 54,6 prosentista (vuonna 1996) 72,4 prosenttiin (vuonna 1984).

Termien käännösvastineita kysyttiin myös toiseen suuntaan eli suomesta ruotsiksi. Tällaisiin kysymyksiin vastaaminen ei ollut Ruotsinsuomalaisen kielilautakunnan ensisijainen tehtävä, mutta käytännössä vastauksia on kuitenkin annettu, jos käännösvastine on ollut helposti löydettävissä esimerkiksi sanakirjoista tai muista lähteistä. Tällaisten termikysymysten osuus vaihteli tutkittuina vuosina 18,3 prosentista (vuonna 1992) 25,7 prosenttiin (vuonna 1996).

Kun ensimmäisen ja toisen ryhmän kysymykset lasketaan yhteen, on helppo todeta, että sanastoa ja termistöä koskevat kysymykset hallitsivat tutkittuina vuosina ylivoimaisesti. Niiden määrä vaihteli hieman yli 80 prosentista lähes 92 prosenttiin:

- 1980: 90,1 %
- 1984: 91,7 %
- 1988: 84,6 %
- 1992: 84,6 %
- 1996: 80,3 %
- 2000: 85,8 %.

Muiden kysymysten osuus jakautui melko tasaisesti 0,3–6,9 %:n välille.

4 Tutkimusmenetelmä

Tämän kartoituksen tutkimusmenetelmänä on ollut käydä läpi Kielineuvoston suomen kielen neuvontaan vuosina 2007, 2010 ja 2017 tulleet kysymykset ja ryhmitellä ne aihepiireittäin eri ryhmiin riippuen siitä, onko kyseessä esimerkiksi käännösvastine, oikeinkirjoitus- tai tyyliseikka tai kielipolitiikkaa koskeva kysymys. Samalla on ollut tarkoitus selvittää, ketkä kysymyksiä esittävät, ts. onko kyseessä esimerkiksi kääntäjä, toimittaja, opettaja, opiskelija vai yksityishenkilö. Koska tutkimus perustuu valmiiseen materiaaliin, kysyjän roolia ei kuitenkaan ole pystytty selvittämään kaikkien kysyjien osalta, vaan se on selvitetty vain niissä tapauksissa, joissa se on ollut mahdollista tallennetun materiaalin pohjalta.

4.1 Yleistä tietoa kysymyksistä/kysyjistä

I. kysymysten määrä kuukausittain

II. kysyjien määrä kuukausittain

III. kysyjän sukupuoli

4.2 Kysyjän rooli

1) kääntäjä tai tulkki
2) toimittaja
3) opettaja
4) oppilas tai opiskelija
5) suomen kielen hallintoalueeseen kuuluvan kunnan tai maakäräjien työntekijä
6) muun kunnan, maakäräjien, valtion, kirkon tai viranomaisen työntekijä
7) muu työntekijä tai ammatinharjoittaja
8) yksityishenkilö
9) ei tietoa

4.3 Kysymykset aihepiireittäin

a) käännös ruotsi–suomi
b) käännös suomi–ruotsi
c) nimet
d) oikeinkirjoitus tai kielioppi
e) tyyli
f) merkitys tai etymologia
g) kielipolitiikka tai lainsäädäntö
h) suomen kieli ja suomalaisuus
i) muu

5 Aineisto

Tutkimusaineistona on käytetty Kielineuvoston vuosina 2007, 2010 ja 2017 saamia neuvontakysymyksiä ja niiden vastauksia. Materiaali on poimittu Kielineuvoston sähköpostiohjelman vastattujen kysymysten kansiosta *(Besvarade frågor finska)*. Vuosina 2007 ja 2010 neuvontaan tuli kysymyksiä kaikkiaan noin 1 000 kumpanakin vuotena ja vuonna 2017 noin 400. Määrän vähenemiseen voi olla useita eri syitä, mutta yksi tärkeimmistä lienee verkkopalvelujen kehitys. Niin Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitoksen sivustolla kuin verkossa yleensäkin on julkaistu viime vuosina runsaasti vapaasti käytettävissä olevia sanastoja sekä muuta kielenkäyttäjille hyödyllistä aineistoa. Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitoksen verkkosivustolla on esimerkiksi Vastauspankki-tietokanta, josta kävijät voivat itse etsiä vastauksia Kielineuvoston suomen kielen neuvonnassa aikaisemmin vastattuihin kysymyksiin. Lisäksi sivustolla on useita Kielineuvoston julkaisemia sanastoja digitaalisessa muodossa vapaasti käytettävissä.

Tutkittu aineisto ei siis sisällä kaikkia Kielineuvoston suomen kielen neuvontaan tulleita kysymyksiä, vaan ainoastaan edellä mainittuun sähköpostiohjelman kansioon tallennetut. Kahden ensimmäisen tutkimusvuoden aikana osa kysymyksistä tallennettiin pelkästään käsin kirjoitettuihin vihkoihin. Kaikkien tarkasteltujen vuosien aineistoissa on kuitenkin mukana sellaiset tapaukset, joissa asiakas on soittanut mutta saanut vastauksen syystä tai toisesta sähköpostitse. Joistain viesteistä ei teknisistä syistä näy kuin vastaus, mutta sen avulla pystyy yleensä päättelemään kysymyksen aihepiirin. Tällöin ainut tieto kysyjästä on usein sähköpostiosoite, josta kuitenkin voi saada tietoa sekä kysyjän sukupuolesta että mahdollisesta työnantajasta.

Kartoitusaineistosta tehdyt laskelmat ja havainnot esitellään tarkemmin luvussa 6. Tässä on kuitenkin paikallaan käydä läpi joitain yleisiä kartoituksen tuloksiin vaikuttavia valintoja ja aineiston käsittelyyn liittyviä seikkoja. Kunakin tarkasteltuna vuotena tulleiden kysymysten määrä on aiheena alaluvussa 6.3, mutta jo tässä voidaan todeta, että neuvonta-asiakkaiden yhteydenottoja on kysymysten kokonaismäärää vähemmän, sillä tutkimusta varten poimittiin nimenomaan yksittäiset kysymykset tai muut kommentit. Muutamissa viesteissä ei siis suoranaisesti esitetty kysymyksiä vaan haluttiin ennemminkin kommentoida jotain. Nämä tapaukset on laskettu mukaan aineistoon. Esimerkiksi vuoden 2007 aineistossa on tapaus, jossa asiakas on soittanut aiemmin ja palaa asiaan uusin tiedoin tarjoten käännösvastineita kysymilleen sanoille. Vastaavasti puolestaan eri aihepiireihin laskettujen kysymysten määrä (ks. alaluku 6.4) on vuoden aikana neuvontaan tulleiden kysymysten kokonaismäärää suurempi, koska yksi kysymys voi kuulua useampaan kategoriaan. Aineistosta on jätetty pois Kielineuvoston työntekijöiden välinen kirjeenvaihto; samoin on poistettu mahdolliset viestien tuplakappaleet. Alaluvussa 6.1 käsiteltävä kysyjien lukumäärä on saatu siten, että kukin asiakas laskettiin mukaan aineistoon kerran kuukaudessa. Jos joku siis otti yhteyttä useammin, hänet on kuitenkin sisällytetty aineistoon vain kerran kuukautta kohden.

6 Tulokset

Neuvontakartoituksen tulokset esitellään seuraavissa alaluvuissa taulukoiden ja kaavioiden avulla. Alaluvussa 6.1 on yleistä tietoa kysyjistä ja alaluvussa 6.2 tarkempaa tietoa kysyjien roolista. Alaluvussa 6.3 on yleistä tietoa kysymyksistä, esimerkiksi niiden jakautumisesta tutkimusvuosien eri kuukausille. Alaluvussa 6.4 tarkastellaan lähemmin kysymysten aihepiirejä ja annetaan myös muutamia esimerkkejä. Eri tutkimusvuosien tuloksia verrataan toisiinsa ja pohditaan myös mahdollisia syitä kartoituksessa havaittuihin tutkimusvuosien aikana tapahtuneisiin muutoksiin.

6.1 Yleistä tietoa kysyjistä

Kuten luvussa 5 mainittiin, kukin kysyjä on laskettu mukaan aineistoon kerran kuussa. Osa tapauksista on pitempiä viestiketjuja, jolloin on sekä kysyjiä että kysymyksiä laskettaessa otettu huomioon se, missä kuussa kukin yksittäinen viesti on lähetetty. Mahdollisista useamman lähettäjän viesteistä (esim. oppilasryhmä) mukaan on laskettu viestin varsinainen lähettäjä eli se, kenen sähköpostiosoitteesta viesti on tullut.

Taulukkoon 2 on koottu kysyjien määrä vuosittain tutkitussa aineistossa. Kysyjien todellinen kokonaismäärä on kuitenkin suurempi, koska kartoituksessa on otettu huomioon ainoastaan Kielineuvoston sähköpostiohjelman vastattujen kysymysten kansioon *(Besvarade frågor finska)* tallennetut kysymykset. Kielineuvoston tilastojen mukaan kysyjien/yhteydenottojen kokonaismäärä vuonna 2007 oli 465, kun se vuonna 2010 oli 392. Vuoden 2017 osalta vastaavaa tietoa ei kuitenkaan ole saatavilla, vaan Kielineuvoston tilastoon on merkitty tällöin ainoastaan kysymysten kokonaismäärä, ei kysyjien kokonaismäärää.

TAULUKKO 2. KYSYJIÄ

2007	78
2010	105
2017	138

Kysyjien määrä vuosittain tutkitussa aineistossa.

Vuonna 2007 yksittäisiä kysyjiä oli kartoitukseen sisältyvässä aineistossa yhteensä 78. Kysyjistä noin 82 % oli naisia ja 16 % miehiä, kun taas 2 %:n sukupuoli ei käynyt ilmi viestistä. Vuonna 2010 kysyjien määrä tutkitussa aineistossa oli kaikkiaan 105 henkeä. Heistä 75 % oli naisia, 23 % miehiä ja 3 %:n sukupuolesta ei ole tietoa. Vuonna 2017 kysyjämäärä aineistossa oli yhteensä 138. Naisten osuus oli jälleen selvästi miehiä suurempi, noin 79 % (miehiä 12 %, ei tietoa 9 %). Naisten suurempi osuus johtunee ainakin osittain siitä, että naisia työskentelee miehiä enemmän sellaisissa tehtävissä, joissa ylipäänsä tulee asiaa kielineuvontaan, esimerkiksi kääntäjinä (Englund Dimitrova 2015). Se, että vuoden 2017 aineistossa jopa 9 % kysyjistä on ilman sukupuolimerkintää, johtuu puhelinkysymyksistä, joista ei aina ole kirjattu muistiin kysyjän sukupuolta. Sukupuolijakoa laskettaessa kukin kysyjä huomioitiin vain kertaalleen vuoden aikana ja sukupuoli pääteltiin etunimestä (mikä ei siis aina ollut mahdollista).

Kuvioissa 1–3 näkyy kysyjien jakautuminen eri kuukausille tutkittuina vuosina. Odotuksen mukaisesti suosittu kesälomakuukausi heinäkuu on ollut kaikkina vuosina hiljaisimpien joukossa, mutta muuten kysyjät ovat jakaantuneet melko vaihtelevasti eri kuukausille. Vuosina 2007 ja 2017 suurimmat kysyjämäärät painottuvat jossain määrin alkuvuoteen, vuonna 2010 taas loppuvuoteen.

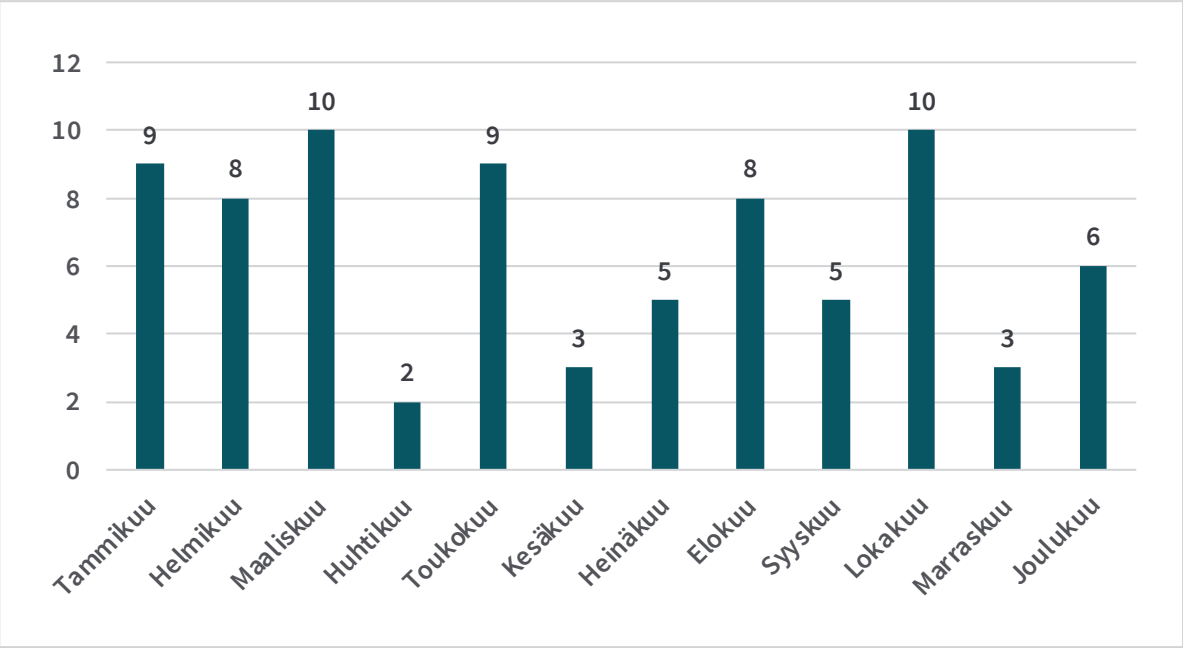

Kuvio 1. Kysyjien jakautuminen vuodelle 2007.

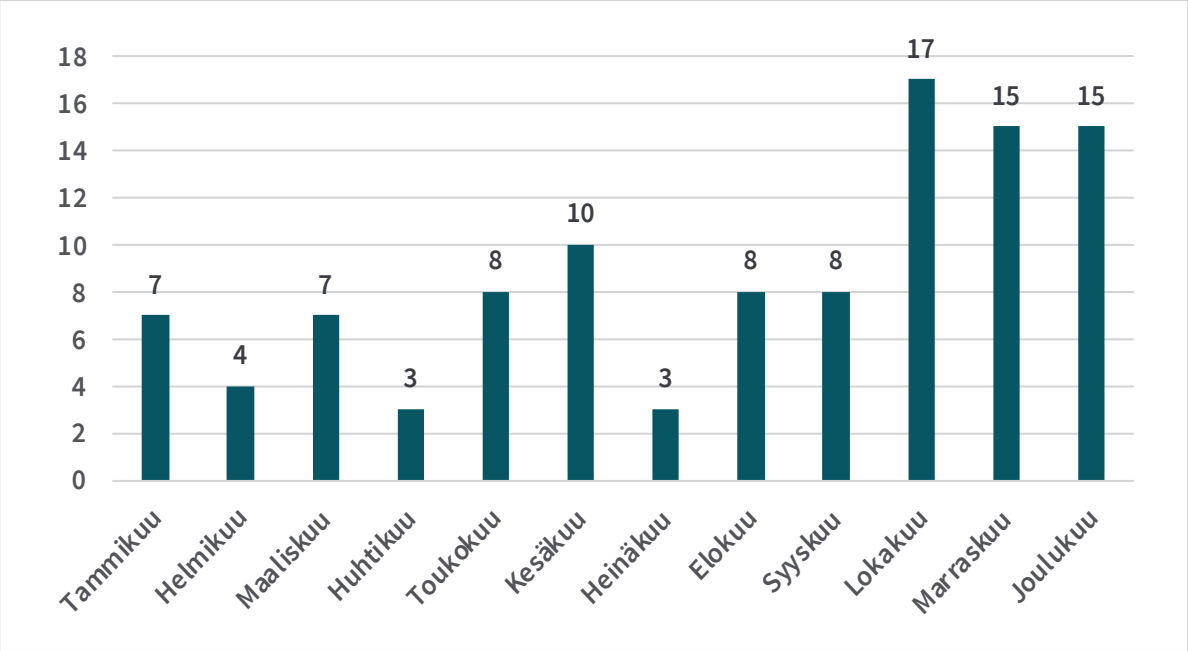

Kuvio 2. Kysyjien jakautuminen vuodelle 2010.

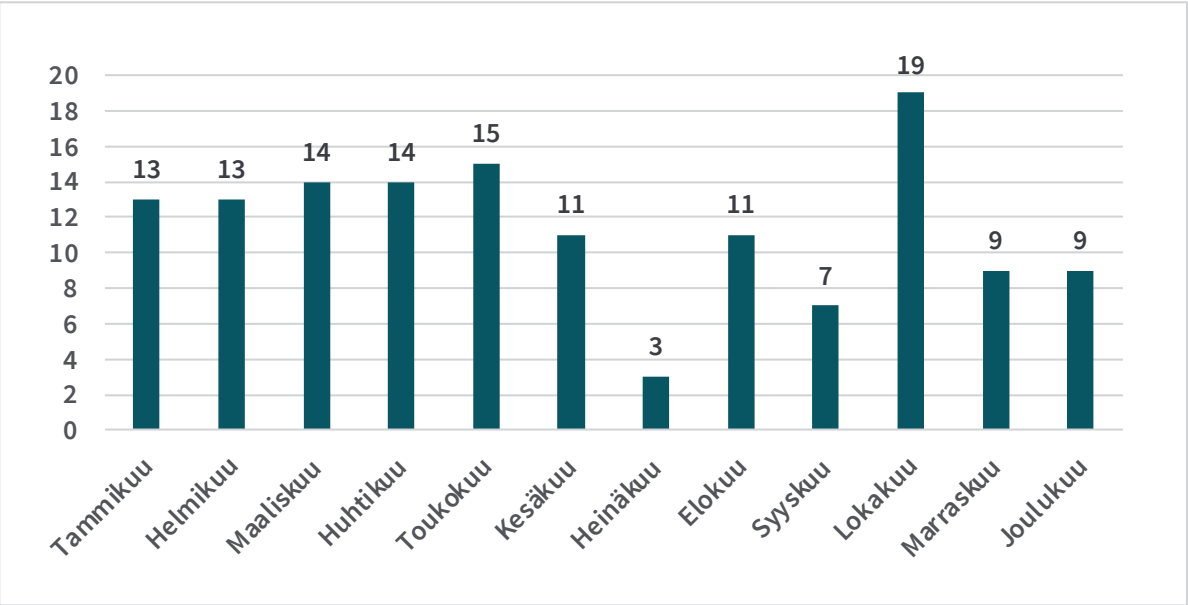

Kuvio 3. Kysyjien jakautuminen vuodelle 2017.

Seuraavassa alaluvussa siirrytään yleisestä näkökulmasta tarkempaan käsittelyyn: keskitytään siihen, ketkä Kielineuvoston neuvontapalvelua käyttävät ja onko kysyjäryhmissä tapahtunut huomattavia muutoksia kartoitukseen sisältyvien vuosien välillä.

6.2 Kysyjän rooli

Jotta Kielineuvoston neuvontaan yhteyttä ottavista henkilöistä saataisiin tarkempi käsitys, kysyjät on jaoteltu yhdeksään eri ryhmään:

1) kääntäjä tai tulkki
2) toimittaja
3) opettaja
4) oppilas tai opiskelija
5) suomen kielen hallintoalueeseen kuuluvan kunnan tai maakäräjien työntekijä
6) muun kunnan, maakäräjien, valtion, kirkon tai viranomaisen työntekijä
7) muu työntekijä tai ammatinharjoittaja
8) yksityishenkilö
9) ei tietoa.

Toisin kuin kysymyksiä aihepiireittäin tarkasteltaessa kysyjää ei tässä ole laskettu yhtä aikaa useamman ryhmän edustajaksi. Kysyjän roolin on tultava viestistä selvästi ilmi (esim. sähköpostiosoitteesta tai siitä, että työstä puhutaan viestissä suoraan) tai kartoituksen tekijällä on muuten oltava varma tieto siitä, että asiakas esiintyy kyseisessä yhteydessä esimerkiksi toimittajana. Laskelmia tehtäessä eniten päänvaivaa tuotti se, että käytännössä on vaikea tietää, lähestyykö joku Kielineuvoston neuvontaa yksityishenkilönä vai onko kysyjä laskettava kategoriaan ”ei tietoa”: harva kirjoittaa viestiinsä esimerkiksi ”kysyn tätä yksityishenkilönä”. Kysyjien roolit on laskettu alaluvun 6.1 tietojen tapaan kuukausikohtaisesti.

Taulukossa 3 näkyvät kysyjien roolit eroteltuina kartoitusvuoden mukaan. Silmiinpistävää on kääntäjien ja tulkkien suuri määrä kaikkina vuosina sekä esimerkiksi toimittajien ja hallintoaluekuntien tai maakäräjien työntekijöiden kasvaneet määrät vuonna 2017 (huom. vuonna 2007 kysyjissä ei ollut vielä yhtäkään hallintoalueen edustajaa). Lisäksi vuoden 2017 aineistossa kategorian 9 eli epäselvien tapausten muita suurempi lukema eroaa joukosta. Yksi selitys tälle ovat varmaan puhelut, joista ei useimmiten käy ilmi, mikä instanssi soittajalla on taustallaan vai onko mikään.

TAULUKKO 3. KYSYJIEN ROOLIT AINEISTOSSA

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2007	20	8	4	3	–	7	14	5	17
2010	39	13	3	3	5	5	16	2	19
2017	33	23	3	4	26	4	5	1	39
Yhteensä	**92**	**44**	**10**	**10**	**31**	**16**	**35**	**8**	**75**

Kuviossa 4 esitetään taulukon 3 yhteen lasketut luvut prosenttiosuuksina. Kolme suurinta kysyjäryhmää ovat kääntäjät ja tulkit, toimittajat sekä henkilöt, joiden taustasta ei ole riittävästi tietoa (aineistoon sisältyvät puhelut nostavat epäselväksi jääneiden tapausten osuutta). Kooltaan merkittäviä asiakasryhmiä ovat myös hallintoaluekuntien ja -maakäräjien työntekijät sekä muut työntekijät tai ammatinharjoittajat. Kielineuvoston keskeisinä kohderyhminä mainitaan usein kääntäjät ja tulkit, toimittajat, hallintoaluekoordinaattorit sekä opettajat (Ehrnebo 2008). Tämän kartoituksen perusteella kuva pitää pitkälti paikkansa, mutta merkille pantavaa on, että opettajien osuus jää pieneksi: vain noin 3 % kysyjistä on opettajia. Tätä taustaa vasten voi pohtia, kannattaisiko Kielineuvoston kohdistaa enemmän huomiota opettajiin ja koulumaailmaan ylipäänsä – myös opiskelijoita tai oppilaita on kysyjistä vain kolmisen prosenttia.

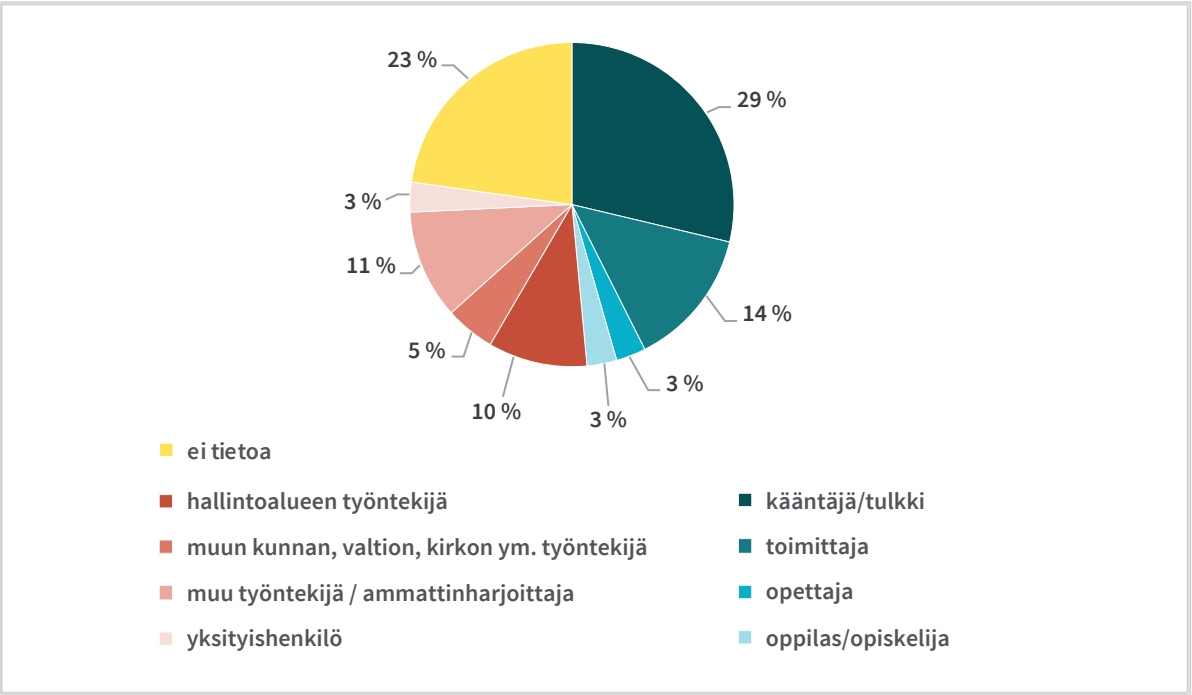

Kuvio 4. Kysyjien roolit koko aineistossa.

Kuviot 5–7 kuvaavat kysyjien roolien prosentuaalista jakautumista eriteltynä vuoden mukaan. Kuvioista voi havaita, että kääntäjien ja tulkkien osuus (kategoria 1) on merkittävä joka vuosi, ja aivan erityisesti vuonna 2010. Tämä saattaa johtua ainakin osittain siitä, että vuoden 2010 alussa voimaan tullut laki kansallisista vähemmistöistä ja vähemmistökielistä velvoitti suomen kielen hallintoalueeseen kuuluvia kuntia tiedottamaan toiminnastaan laajemmin suomen kielellä. Monet kääntäjät saivat tehtäväkseen suomentaa esimerkiksi kuntien verkkosivustoilla olevia tietoja ja tarvitsivat apua termien kääntämiseen. Jokaisen tutkitun vuoden aineistossa on myös verrattain paljon toimittajia (kategoria 2) sekä niitä, joiden roolista ei ole tietoa (kategoria 9) – jälkimmäinen johtuu siitä, ettei kysyjien taustaa ole automaattisesti selvitetty yhteydenottojen yhteydessä.

Huomattava ero kahden ensimmäisen kartoitusvuoden ja viimeisen vuoden välillä on se, että vuosina 2007 ja 2010 muiden työntekijöiden ja ammatinharjoittajien osuus korostuu (kategoria 7), kun taas vuonna 2017 suunnilleen vastaava osuus on siirtynyt hallintoaluekuntien ja maakäräjien edustajille (kategoria 5). Yksi selitys tälle on, että suomen kielen hallintoaluekuntien määrä on kasvanut lähes koko 2010-luvun. Ero vuosien 2007 ja 2017 välillä onkin huomattava: vuoden 2007 aineistossa ei ole kysyjänä yhtään hallintoaluekunnan tai -maakäräjien työntekijää, mutta vuonna 2017 heistä on tullut neuvonta-asiakkaiden toiseksi suurin ammattiryhmä kääntäjien ja tulkkien jälkeen. Tämä on ymmärrettävää, sillä vuoteen 2010 saakka suomen kielen hallintoaluekuntia oli vain viisi: Haaparanta, Kiiruna, Jällivaara, Pajala ja Övertorneå (Vallius, Syrjänen Schaal & Teilus 2015). Kiinnostavaa on myös se, että toimittajien osuus on kasvanut vuosi vuodelta. Osuuden kasvu saattaa olla osoitus siitä, että Kielineuvosto on onnistunut tiedottamaan toiminnastaan tälle kohderyhmälle. Voinee olettaa, että myös Kielineuvoston median kanssa tekemä yhteistyö, kuten artikkelien kirjoittaminen ruotsinsuomalaisiin lehtiin ja kielikysymyksiin vastaaminen radiossa, on osaltaan vaikuttanut asiaan.

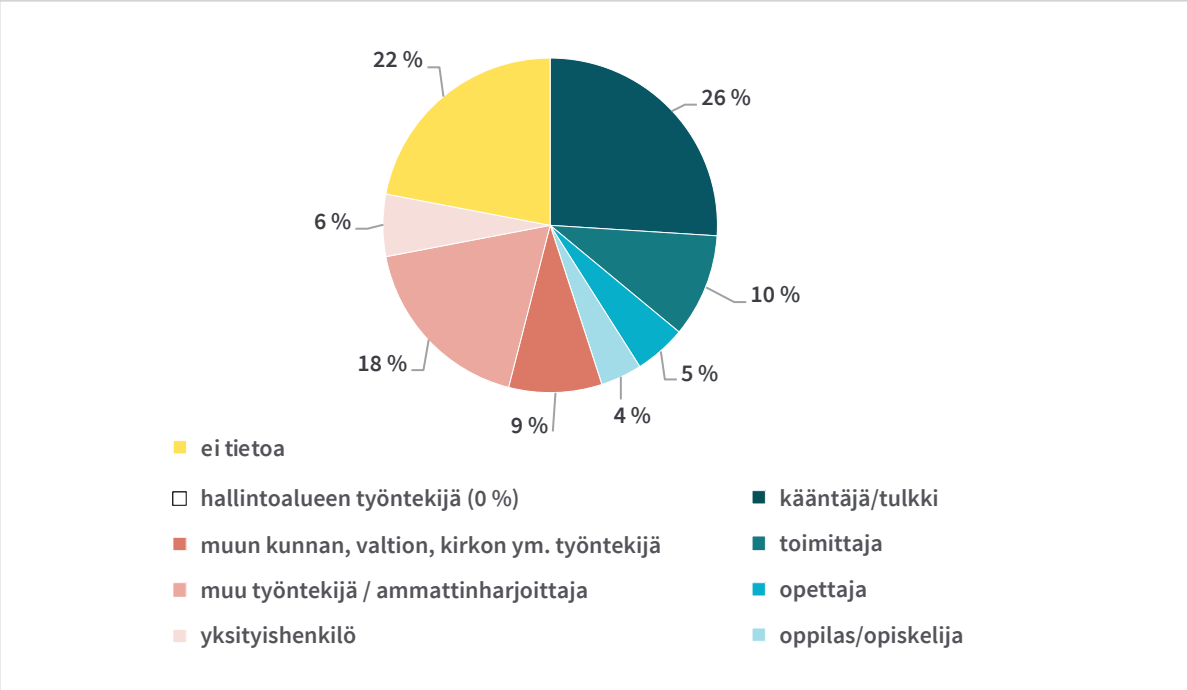

Kuvio 5. Kysyjien roolit vuonna 2007.

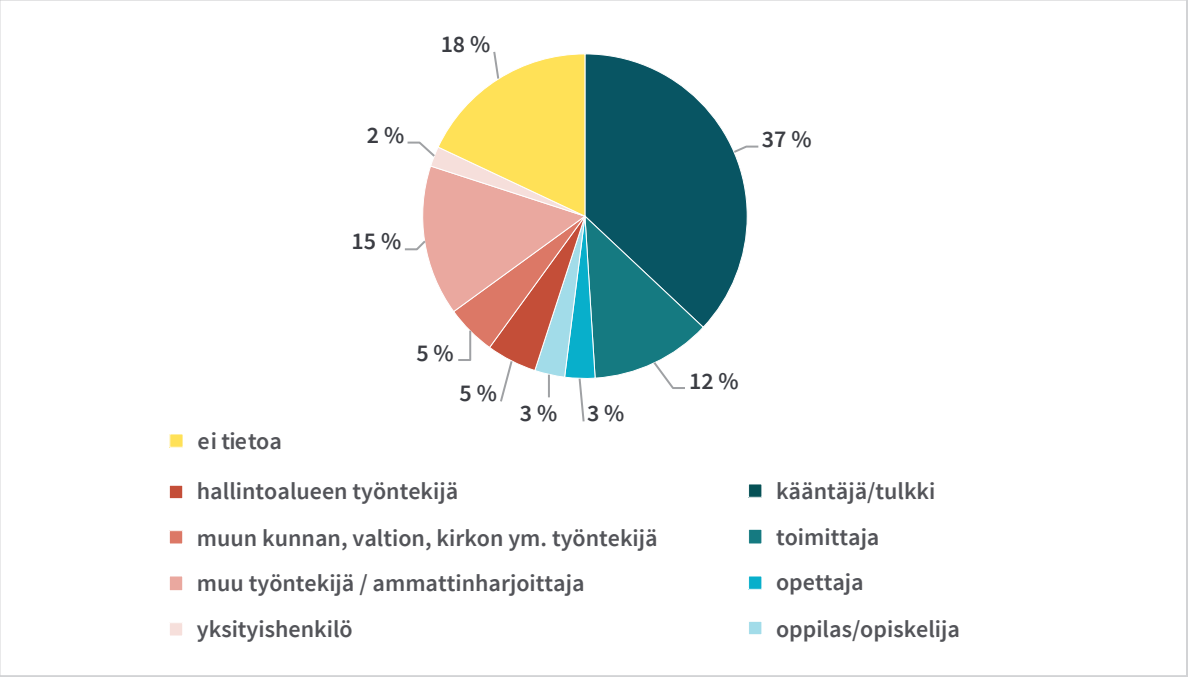

Kuvio 6. Kysyjien roolit vuonna 2010.

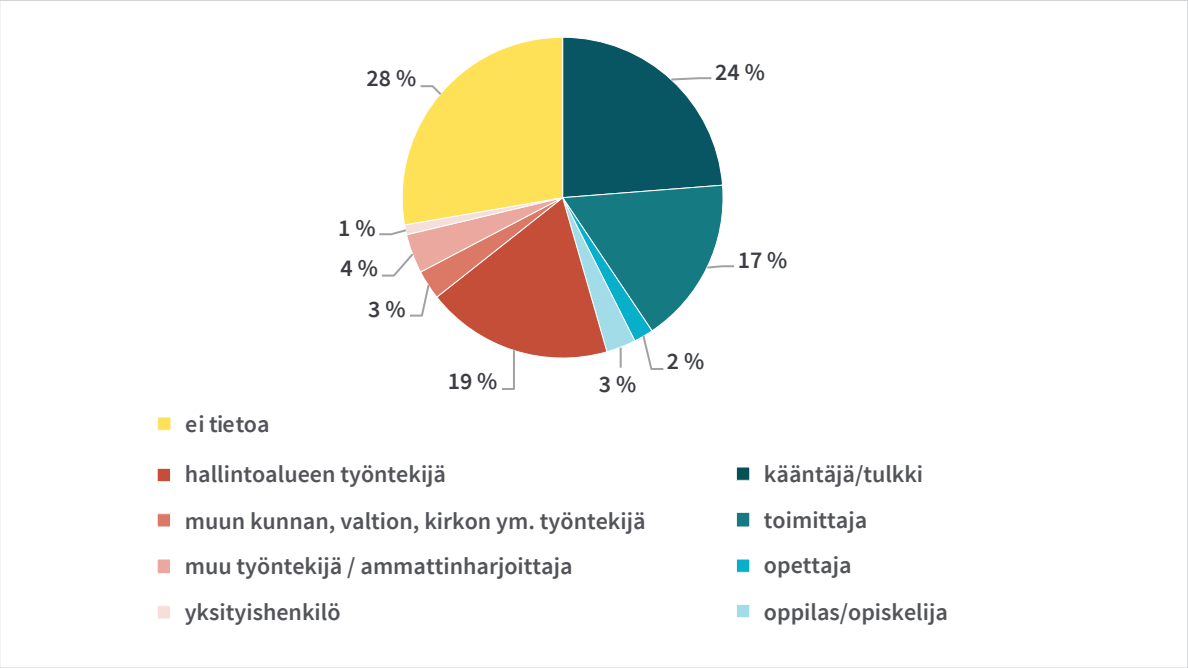

Kuvio 7. Kysyjien roolit vuonna 2017.

Kartoituksen kolmas ja kenties tärkein tehtävä yleisen lukumäärien selvittelyn ja kysyjäryhmien roolien tarkastelun lisäksi on tutkia, mistä aiheista kielineuvontaan otetaan yhteyttä. Tätä käsitellään seuraavissa alaluvuissa.

6.3 Yleistä tietoa kysymyksistä

Kysyjiä käsittelevän alaluvun 6.1 tavoin tässäkin osa tarkastelluista tapauksista sisältyy pitempiin viestiketjuihin, jolloin kysymyksiä laskettaessa on huomioitu se, missä kuussa kukin yksittäinen kysymys on lähetetty.

Taulukko 4 esittää kartoitukseen sisältyvien kysymysten määrän eri tutkimusvuosina. Kysymysten todellinen määrä on kuitenkin Kielineuvoston tilastojen mukaan huomattavasti tätä suurempi. Vuonna 2007 kysymyksiä tuli kaikkiaan 1 011, joista 72 sähköpostitse. Vuonna 2010 kysymysten määrä oli 1 014. Niistä 266 tuli sähköpostitse ja loput puhelimitse. Vuonna 2017 kysymyksiä tuli yhteensä 429, joista 327 sähköpostitse. Vuosina 2007 ja 2010 kysymyksiä saatiin siis lähes saman verran, kun taas tutkimuksen viimeisenä vuotena eli vuonna 2017 määrä oli laskenut alle puoleen edellisten tutkimusvuosien määrästä. Todennäköisesti tämä johtuu siitä, että verkkopalvelut kehittyivät merkittävästi vuosien 2010 ja 2017 välillä. Kuten jo todettiin, sekä Kielineuvoston verkkosivustolla että verkossa yleensäkin on julkaistu paljon digitaalisesti saatavilla olevia sanastoja ja muuta esimerkiksi oikeinkirjoitukseen ja muuhun kielenkäyttöön liittyvää materiaalia. Kysyjät ovat myös todennäköisesti omaksuneet uuden tekniikan enenevässä määrin vuosien varrella. Tämä näkyy esimerkiksi sähköpostitse esitettyjen kysymysten määrän kasvuna. Vuonna 2007 sähköpostitse esitettyjen kysymysten osuus oli noin 7 % kysymysten kokonaismäärästä, vuonna 2010 noin 26 % ja vuonna 2017 jo enemmistö eli noin 76 % (kuvio 8). Tässä kartoituksessa ovat, kuten jo on mainittu, kuitenkin mukana ainoastaan Kielineuvoston sähköpostiohjelman vastattujen kysymysten kansioon *(Besvarade frågor finska)* tallennetut kysymykset.

TAULUKKO 4. KYSYMYKSIÄ	
2007	206
2010	253
2017	340

Kysymysten määrä vuosittain tutkitussa aineistossa.

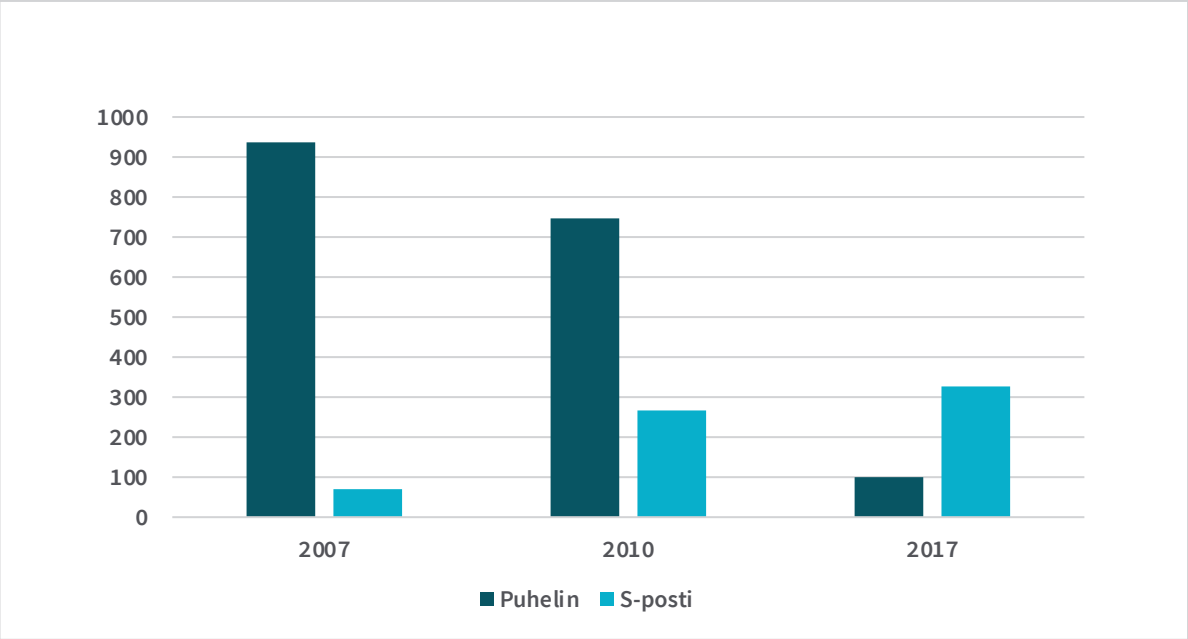

Kuvio 8. Kysymysten kokonaismäärä, puhelimitse ja sähköpostitse tulleet kysymykset.

Vuoden 2007 aineisto koostuu yhteensä 206 kysymyksestä. Aineiston koko on siis merkittävästi edellä mainittua summaa (n. 1 000 kysymystä) pienempi, mikä johtuu siitä, että tuolloin suurin osa puhelinkysymyksistä merkittiin pelkästään erilliseen vihkoon; kaikkia ei siis tallennettu sähköisesti. Vuoden 2007 aineistossa 93 % asiakkaiden yhteydenotoista oli suomenkielisiä, loput 7 % ruotsinkielisiä. Vuoden 2010 aineistossa on yhteensä 253 kysymystä. Määrä on siis noussut jonkin verran vuodesta 2007. Vuosikymmenen vaihteessa 87 % yhteydenotoista esitettiin suomeksi, loput ruotsiksi. Edettäessä pitkälle 2010-luvulle niin sähköpostikysymysten kuin sähköisesti tallennettujen yhteydenottojen määrät kasvoivat. Tallennettuja kysymyksiä oli vuonna 2017 kaikkiaan 340. Suomenkielisten kysymysten määrä on pysynyt vuosien varrella tasaisen korkeana: vuonna 2017 noin 89 % yhteydenotoista tehtiin suomeksi, loput ruotsiksi.

Kuvioissa 9–11 näkyy kysymysten jakautuminen eri kuukausille tutkittuina vuosina (vrt. kuviot 1–3 kysyjien jakautumisesta). Kesälomien kohdalla on selvempi notkahdus määrässä ainoastaan vuonna 2017, muuten kysymykset jakautuvat melko vaihtelevasti eri kuukausille. Muista vuosista erottuu 2010, jolloin kysymysten määrä on noussut loppuvuotta kohti. Kiinnostavaa on myös, että kysymysten määrä saattaa olla yksittäisinä kuukausina hyvinkin korkea verrattuna keskimääräiseen (esim. marras-joulukuu vuonna 2010, tammi- ja toukokuu vuonna 2017).

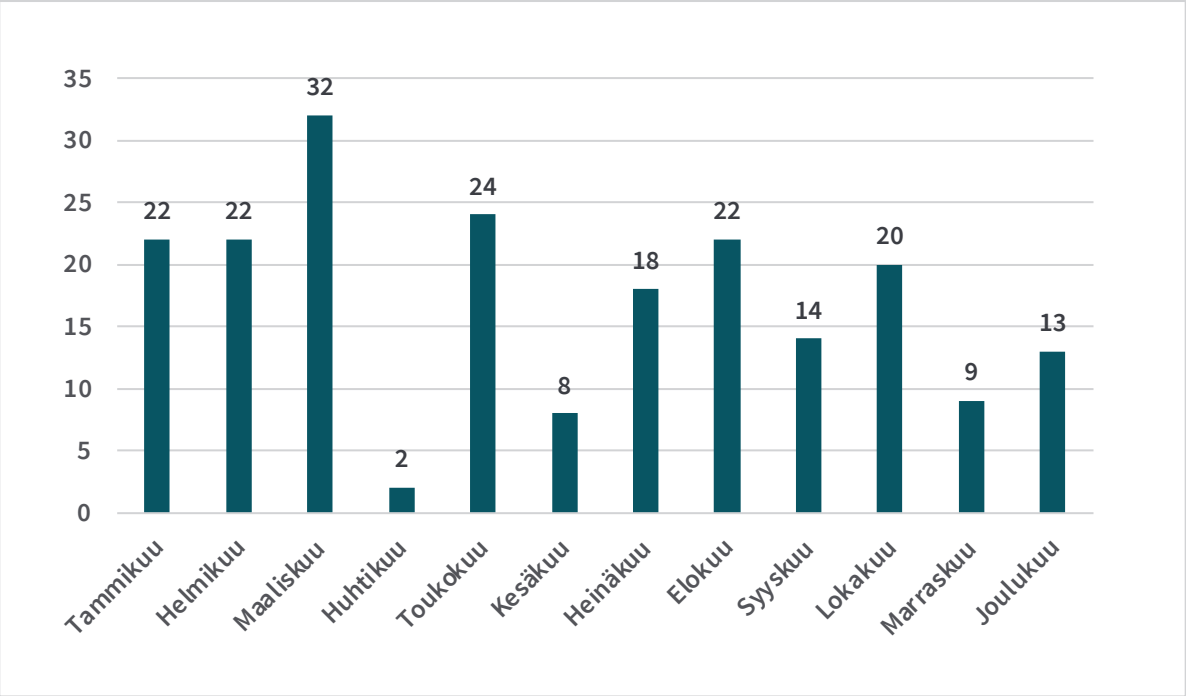

Kuvio 9. Kysymysten jakautuminen vuodelle 2007.

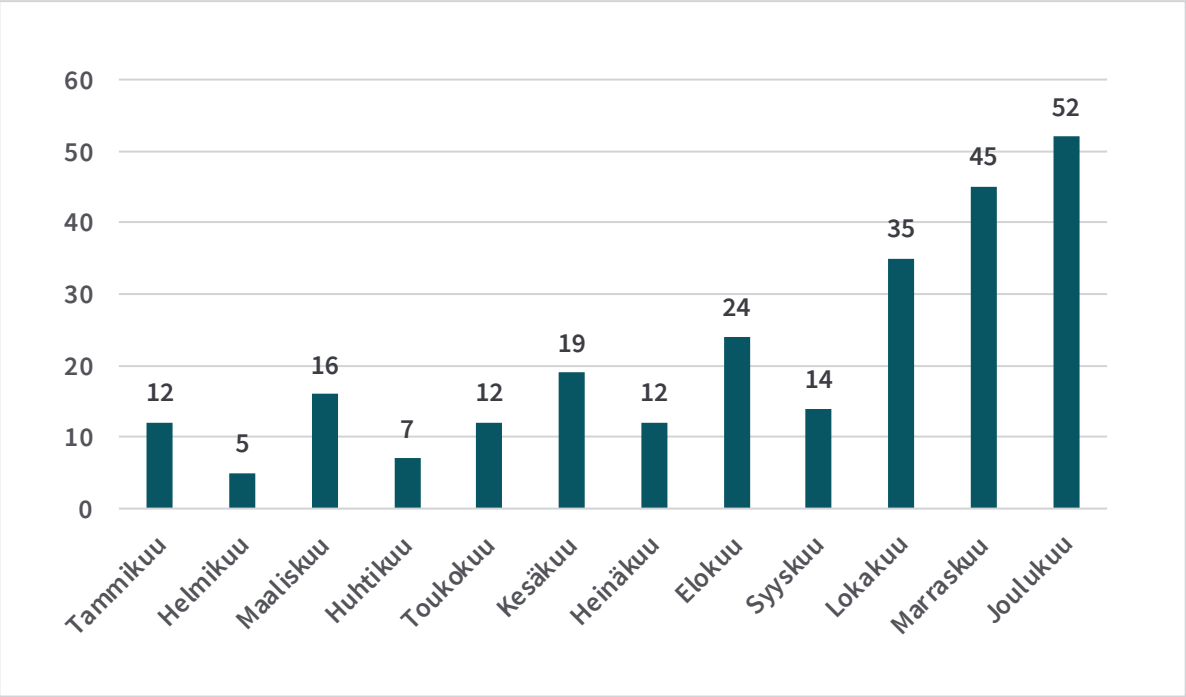

Kuvio 10. Kysymysten jakautuminen vuodelle 2010.

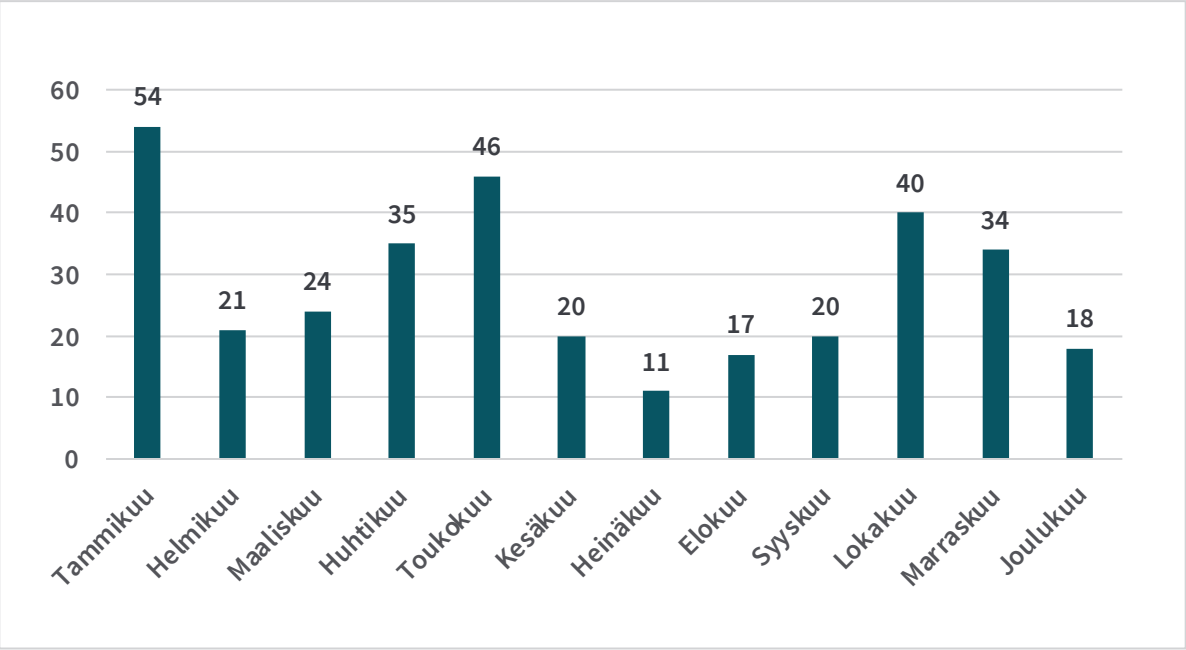

Kuvio 11. Kysymysten jakautuminen vuodelle 2017.

6.4 Kysymykset aihepiireittäin

Jotta saataisiin selville, mitä kielineuvonnan asiakkaat kysyvät eniten, kysymysten aiheet on jaoteltu yhdeksään kategoriaan:

a) käännös ruotsi–suomi
b) käännös suomi–ruotsi
c) nimet
d) oikeinkirjoitus tai kielioppi
e) tyyli
f) merkitys tai etymologia
g) kielipolitiikka tai lainsäädäntö
h) suomen kieli ja suomalaisuus
i) muu.

Kuten luvussa 5 kerrotaan, yksi kysymys voi käsitellä useampaa aihepiiriä. Tästä esimerkkinä toimivat kysymykset vuoden 2010 (esim. 1) ja 2007 (esim. 2) aineistoista. Esimerkkejä on yleiskielistetty.

(1) *Hei, onkohan tällä instituutilla [Institutet för språk och folkminnen] virallista suomenkielistä vastinetta?*
(2) *Naapuri on lähdössä lomalle Thaimaaseen. [– –] Miksei Thaimaahan?*

Esimerkin 1 kysymys on laskettu niin kategoriaan c) nimet kuin a) käännös ruotsi–suomi, esimerkin 2 taas sekä kategoriaan d) oikeinkirjoitus/kielioppi että c) nimet. Tässä yhteydessä lienee aiheellista mainita myös i) muu -kategoriaan lasketut kysymykset: Ensinnäkin vuosien 2007 ja 2010 aineistossa on muutamia ruotsinkielisiä ja ruotsin kieltä koskevia kysymyksiä, joiden aihepiiriksi katsottiin ”muu”. Muuten tässä kategoriassa on esimerkiksi sanastotilauksia sekä Kieliviesti-lehteä, kieliseminaareja ja kursseja koskevia kyselyitä. Lisäksi mukana on lähinnä vuodelta 2017 sellaisia kysymyksiä, joiden aihepiiristä ei aineiston pohjalta saanut varmuutta (ts. hyvin lyhyesti kirjatut neuvontapuhelut).

Tutkimuksessa on vuoden 2007 osalta tarkasteltu yhteensä 206:ta Kielineuvoston neuvontaan tullutta kysymystä (ks. alaluku 6.3). Aihepiirien tarkastelua varten kysymysten yhteismääräksi tuli kuitenkin 219 kappaletta, koska edellä mainitun mukaisesti osa kysymyksistä kuuluu useampaan kategoriaan. Tästä kokonaismäärästä kysymyksiä on selvästi eniten kategoriassa a) käännös ruotsi–suomi (yht. 117 kpl; ks. esimerkit käännöskysymyksistä s. 21). Toiseksi eniten kysymyksiä on kategoriassa b) käännös suomi–ruotsi (yht. 42 kpl). Kolmas iso kategoria on i) muu (yht. 33 kysymystä). Verrattuna muihin vuosiin (ks. kuviot 12–14) vuoden 2007 aineistossa on eniten i kategoriaan sijoittuvia kysymyksiä (esim. 3). Tämä saattaa johtua siitä, että kielitietoa oli verkossa niukemmin saatavilla yli kymmenen vuotta sitten.

(3) *Olisin vain tiedustellut mistä tätä uutta, juuri ilmestyneessä Kieliviestissä esiteltyä, ruotsi–suomi-suursanakirjaa saa ostaa ja mitä se maksaa?*

Tiedonhakutaitojen ja verkkosisältöjen kehittyminen voivat osaltaan selittää esimerkiksi tuolloiset kysymykset sanastojen ja Kieliviestin tilaamisesta. Sen sijaan vuoden 2007 aineisto ei sisällä yhtään kategorioihin e) tyyli, g) kielipolitiikka ja lainsäädäntö sekä h) suomen kieli ja suomalaisuus kuuluvaa kysymystä. Nämä tulokset esitetään kuviossa 12.

Vuoden 2010 tässä tarkastellun neuvonta-aineiston koko on 253 kysymystä, mutta kun kysymykset lajiteltiin eri aihepiireihin, lukumäärä nousi 286:een. Vuoden 2007 tavoin suurin osuus kysymyksistä sisältyy kategoriaan a) käännös ruotsi–suomi (yht. 157 kpl). Kaksi seuraavaksi suosituinta aihepiiriä ovat kategoriat b) käännös suomi–ruotsi ja d) oikeinkirjoitus ja kielioppi, joista ensin mainittuja on yhteensä 35 kappaletta ja jälkimmäisiä yhteensä 28 kappaletta. Esimerkissä 4 on kyse oikeinkirjoitusta koskevasta kysymyksestä:

(4) *Tiedustelen, mikä muoto on oikea: Linköpingiin, Linköpinkiin vai Linköpingkiin?*

Vuonna 2010 ainut kategoria, joka ei ole laisinkaan edustettuna, on h) suomen kieli ja suomalaisuus. Tämän voi todeta myös kuviosta 13.

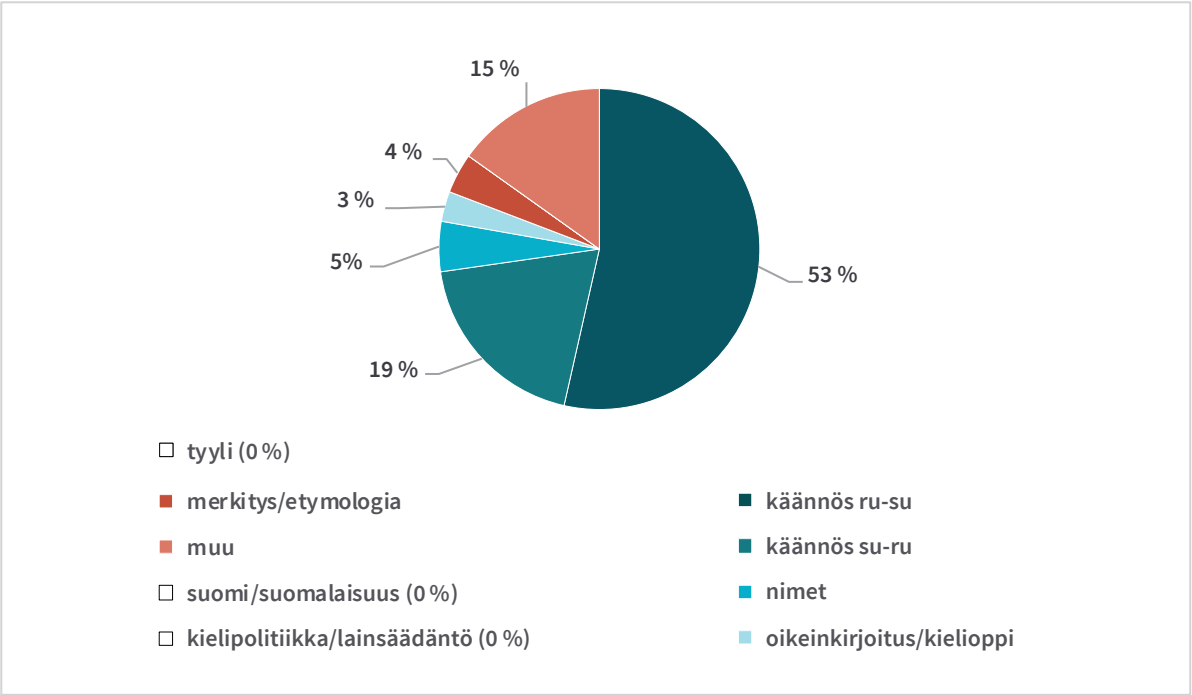

Kuvio 12. Kysymysten aihepiirit vuonna 2007.

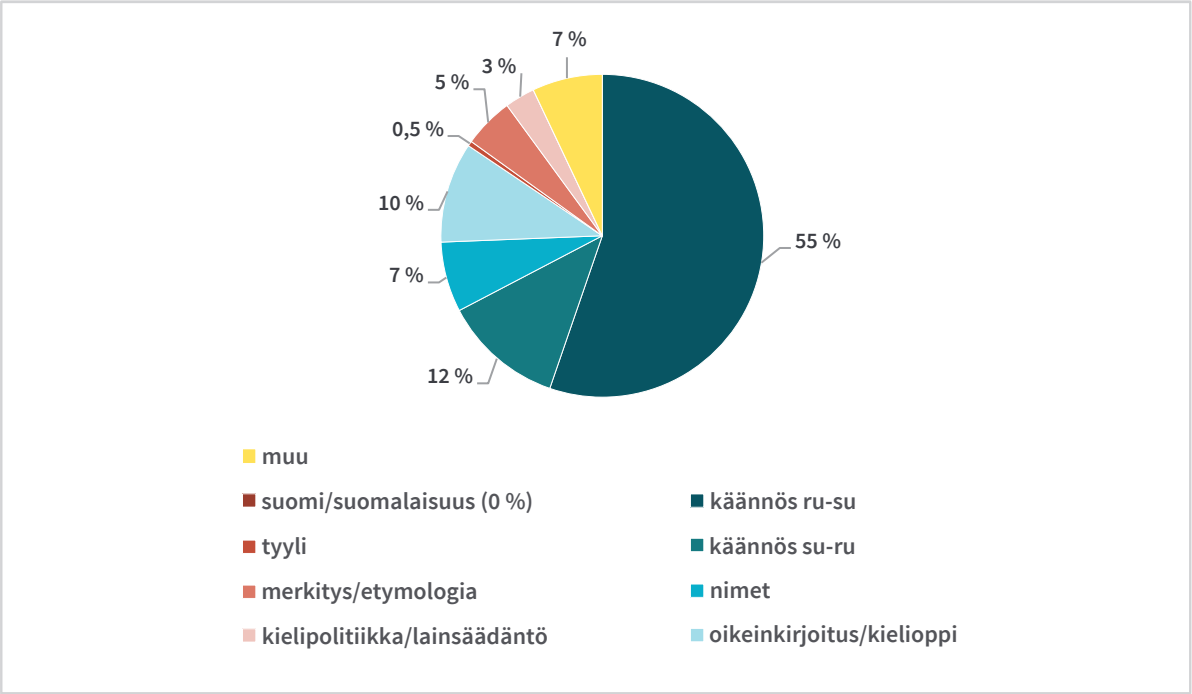

Kuvio 13. Kysymysten aihepiirit vuonna 2010.

Tuoreimman kartoitusvuoden eli vuoden 2017 tarkasteltuun aineistoon kuuluu 340 kysymystä ja aihepiirien jaottelun jälkeen 350. Ylivoimaisesti suosituin kategoria on jälleen a) käännös ruotsi–suomi (yht. 221 kpl). Kuten voi huomata, kategorian osuus kaikista kysymyksistä on edelleen noussut jo aiemminkin suuresta lukemasta. Toisin kuin muussa aineistossa vuonna 2017 kategoria b) käännös suomi–ruotsi ei tällä kertaa ole toiseksi suurin. Vuoden 2010 tilaston kolmas eli kategoria d) oikeinkirjoitus/kielioppi on noussut toiseksi (yht. 34 kpl), ja kolmannella sijalla on kategoria g) kielipolitiikka/lainsäädäntö (yht. 29 kysymystä). Esimerkki 5 edustaa näistä viimeksi mainittua:

(5) *Vet du om det finns möjlighet att prata det finska språket på olika myndigheter? [Tiedätkö, onko mahdollista puhua suomea, kun asioi eri viranomaisissa?]*

Aiemmista vuosista poiketen vuoden 2017 aineisto sisältää kysymyksiä kaikista kategorioista (ks. kuvio 14).

Kun lasketaan Ehrnebon (2002) kartoituksen tavoin yhteen käännöksiin liittyvät kategoriat a–b (ks. alaluku 3.2.3), saadaan niiden osuudeksi noin 73 % kysymyksistä vuonna 2007, 67 % vuonna 2010 ja 66 % vuonna 2017, mikä tekee kääntämisestä edelleen ylivoimaisesti kysytyimmän kielineuvonnan aiheen. Vuosien yhteen lasketuissa prosenttiosuuksissa (kuvio 15) kääntämistä käsittelevien aihepiirien osuus on 68 %. Huomattava kuitenkin on, että käännöskysymysten osuus on laskenut edellisen tutkimuksen ajoista, jolloin niiden osuus oli 80–90 prosentin tietämillä. Keskeinen syy tämän muutoksen taustalla lienee internet ja sieltä löytyvät sanakirjat ja muut palvelut, kuten Kielineuvoston verkkosivut. Esimerkit 6–8 havainnollistavat sitä, että käännösvastineita kaivataan monenlaisista aihepiireistä ja välillä myös suomesta ruotsiin (vaikkei se olekaan Kielineuvoston suomenkielisen toiminnan ensisijainen tehtävä, kuten aiemmin jo todettiin).

(6) *Tässä teille kysymys, johon haluaisin vastauksen: ruotsalaiset nimitykset herätysliikkeille herännäisyys ja rukoilevaisuus? (v. 2007)*
(7) *Haluaisin siis tietää onko termille cvk [central venkateter] suomalaista vastinetta? Tätä termiä kuulee usein esim. verikokeiden yhteydessä. (v. 2010)*
(8) *Mikä mahtaa olla verksamhetskoodinator suomeksi? (v. 2017)*

Voidaan myös todeta, että oikeinkirjoitusseikkoja koskevien kysymysten määrä on kasvanut jonkin verran vuosien varrella. Vuonna 2007 niiden osuus oli vain noin 3 %, kun se sekä vuonna 2010 että vuonna 2017 oli noin 10 %. Tämä voi olla kytköksissä hallintoaluetyöntekijöiden osuuden kasvuun kysyjien kokonaismäärästä. Heidän työnkuvaansa kuuluu yleensä kunnan tai maakäräjien suomenkielisten verkkosivujen ylläpito, ja siinä työssä he saattavat tarvita apua myös oikeinkirjoitus- ja kielioppiasioissa.

Kysyjien osalta voidaan siis todeta, että kääntäjät ja tulkit ovat olleet kaikkina tutkimusvuosina Kielineuvoston suomen kielen neuvonnan suurin kysyjäryhmä ja että toimittajien sekä hallintoaluekuntien ja -maakäräjien työntekijöiden osuus on koko ajan kasvanut. Eniten kysyjiä ovat kaikkina vuosina askarruttaneet ruotsinkielisten termien ja sanojen suomenkieliset vastineet. Ensimmäisen kahden tutkimusvuoden aikana saatiin paljon kysymyksiä myös suomenkielisten sanojen ruotsinkielisistä vastineista, mutta vuonna 2017 oikeinkirjoitusseikat olivat nousseet kysymysten aiheena kakkossijalle. Tarkempi yhteenveto tutkimuksen tuloksista on seuraavassa luvussa.

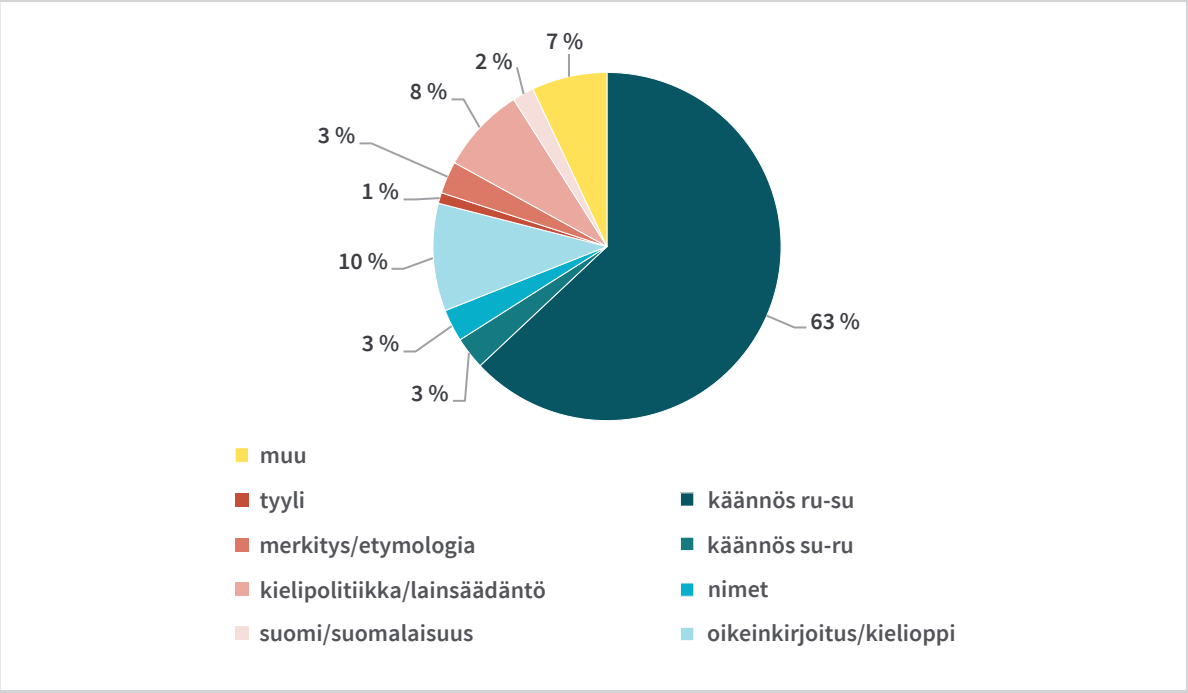

Kuvio 14. Kysymysten aihepiirit vuonna 2017.

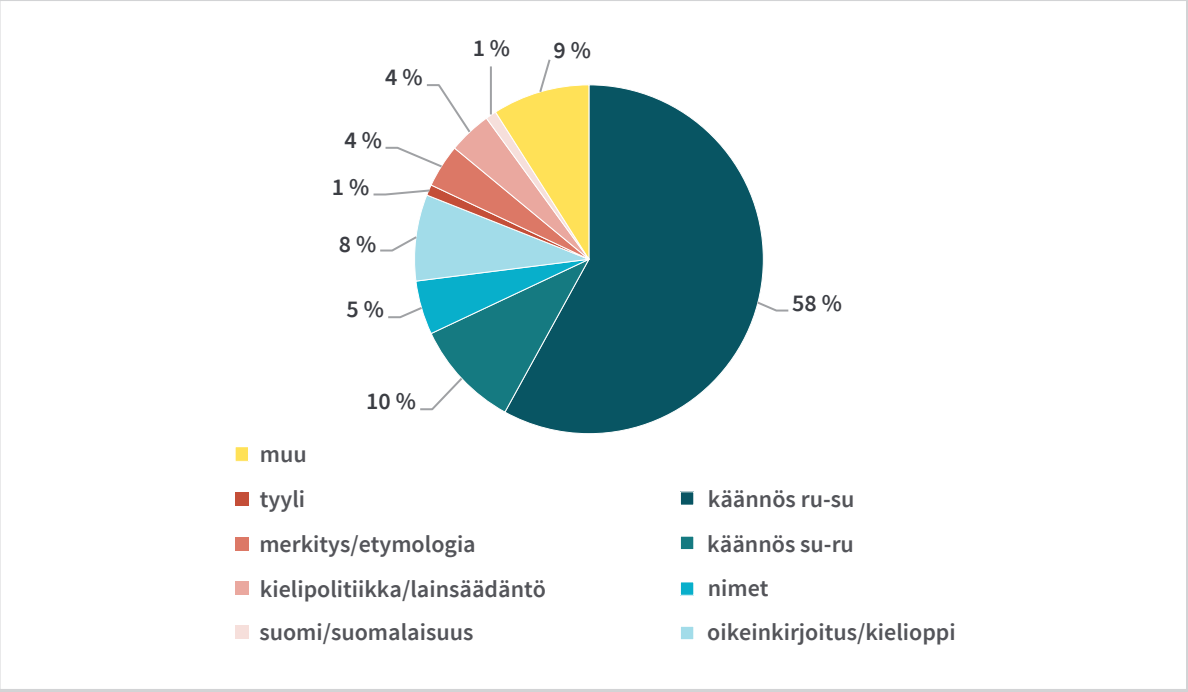

Kuvio 15. Kysymysten aihepiirit koko aineistossa.

7 Päätelmiä

Ensinnäkin on todettava, että Kielineuvoston suomen kielen neuvontaan tulleiden kysymysten määrä on laskenut melko paljon Ehrnebon vuonna 2002 tekemän kartoituksen luvuista. Yhtenä syynä tähän on todennäköisesti se, että niin Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitoksen sivustolla kuin verkossa yleensäkin on julkaistu 2000-luvulla runsaasti sanastoja sekä muuta kielenkäyttäjille hyödyllistä aineistoa, josta potentiaaliset kysyjät voivat itse etsiä vastauksia kielikysymyksiinsä. Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitoksen verkkosivustolla on myös Vastauspankki-tietokanta, josta löytyy vastauksia Kielineuvoston suomen kielen neuvonnan aikaisemmin saamiin kysymyksiin. Lisäksi sivustolla on useita Kielineuvoston julkaisemia sanastoja digitaalisessa muodossa vapaasti käytettävissä.

Yksi kartoituksessa esille tullut kiinnostava seikka on sähköpostitse lähetettyjen kysymysten osuuden kasvu kartoitusvuosien aikana. Vuonna 2007 sähköpostitse esitettyjen kysymysten osuus oli noin 7 % kysymysten kokonaismäärästä, vuonna 2010 noin 26 % ja vuonna 2017 jo selvä enemmistö eli noin 76 %. Tämän perusteella kysyjät ovat ilmeisesti omaksuneet uuden tekniikan ja yhteydenottotavan vuosien varrella.

Tämä kartoitus osoittaa, että eniten kysymyksiä Kielineuvoston suomen kielen neuvontaan tulee aikaisempien kartoitusten tavoin kääntäjiltä ja tulkeilta. Kysyjien roolia tarkasteltaessa on mielenkiintoista havaita myös, että toimittajien ja ennen kaikkea suomen kielen hallintoalueeseen kuuluvien kuntien ja maakäräjien työntekijöiden osuus kysyjien kokonaismäärästä on kasvanut tutkimusvuosien kuluessa. Toisaalta opettajien ja oppilaiden osuus kysyjistä on kaikkina tutkimusvuosina ollut melko alhainen. Ehkä nämä kohderyhmät eivät yhtä lailla kaipaa Kielineuvoston palveluja, tai sitten tiedotusta heille pitäisi lisätä; ovathan esimerkiksi lapset ja nuoret yksi Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitoksen priorisoimista kohderyhmistä sekä yksi ensisijaisista ryhmistä myös laissa kansallisista vähemmistöistä ja vähemmistökielistä.

Kielineuvoston suomen kielen neuvonnasta kysytään kartoituksen perusteella eniten ruotsinkielisten sanojen suomenkielisiä vastineita ja melko paljon myös suomenkielisten sanojen ruotsinkielisiä vastineita. Kysymysten aihepiirejä tarkasteltaessa voidaan todeta, että käännösvastineiden lisäksi kysytään yhä enemmän myös oikeinkirjoitukseen ja kielioppiin liittyviä seikkoja. Kielineuvoston suomen kielen huoltajien asiantuntemusta tarvitaan siis tälläkin saralla.

Ruotsin kielilain mukaan yhteiskunnalla on erityinen vastuu suojella ja edistää kansallisia vähemmistökieliä (Språklag 2009). Hallituksen asetuksen mukaisesti Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitoksen ja Kielineuvoston yhtenä tehtävänä on kerätä, säilyttää, tieteellisesti käsitellä sekä levittää tietoa ja materiaalia suomen kielestä, joka on yksi Ruotsin kansallisista vähemmistökielistä (Kulttuuriministeriö 2007; Johansson Lind 2015). Kielineuvoston suomen kielen neuvonta on tärkeä osa tätä työtä. Neuvontakysymysten kartoittaminen aika ajoin antaa olennaista tietoa Kielineuvoston toiminnasta ja kohderyhmien tarpeista. Tekemällä kartoituksia voidaan seurata toiminnan kehitystä ja auttaa tunnistamaan alueita, joihin Kielineuvoston toiminnassa erityisesti kannattaisi keskittyä. Yksityiskohtaisempi kysymysten aiheita koskeva kartoitus voisi esimerkiksi auttaa identifioimaan sellaisia aihealueita, joissa olisi tarvetta uusille ruotsalais-suomalaisille sanastoille.

Kartoituksen perusteella voidaan siis todeta, että vaikka käännöskysymysten osuus on laskenut verrattuna Ehrnebon (2002) kartoitukseen, ne ovat edelleen Kielineuvoston neuvonnan selkeää ydinaluetta. Muita kysyjiä askarruttavia asioita ovat oikeinkirjoitusseikat ja kielioppiasiat. Vastaavasti kääntäjät ja tulkit ovat yhä neuvonnan suurin kysyjäryhmä, vaikka toimittajien ja suomen kielen hallintoalueeseen kuuluvien kuntien ja maakäräjien työntekijöiden osuus onkin koko ajan kasvanut.

Lähteitä ja lisälukemista

Ehrnebo, Paula 2000: Sverigefinsk språkvård sedan 1975. *Språkbruk 4/2000*. Helsinki.

Ehrnebo, Paula 2004: Ruotsinsuomalaisen kielilautakunnan vaikutus ruotsinsuomeen. *Kieliviesti 2/2004.* Tukholma.

Ehrnebo, Paula 2005: Katsaus Kielilautakunnan 30-vuotiseen toimintaan. *Kieliviesti 4/2005.* Tukholma.

Ehrnebo, Paula 2007: *Heter Vägverket Tielaitos eller Tievirasto på finska? Doktorsavhandling i finska*. Tukholma: Tukholman yliopisto.

Ehrnebo, Paula 2008: *Neuvojasta neuvostoon. Ruotsinsuomalainen kielilautakunta 1975–2006. Historiikki*. Tukholma: Språkrådet.

Ehrnebo, Paula 2010: Kielenhuollosta ja sen uusista haasteista. *Kieliviesti 2/2010.* Tukholma.

Ehrnebo, Paula 2015: Ruotsinsuomalainen kielenhuolto 40 vuotta. *Kieliviesti 4/2015.* Tukholma.

Englund Dimitrova, Birgitta 2015: *Auktoriserad translator – kompetens och prov. Kartläggning och kunskapsunderlag.* Tukholma: Kamarikollegio.

Grünbaum, Catharina 1986: Språknämndernas telefonrådgivning. Teoksessa: *Språk i Norden.* Arlöv: Nordisk språksekretariat.

Hansson, Heidi – Kangassalo, Raija – Lindmark, Daniel 2002: *När språk och kulturer möts*. Uumaja: Uumajan yliopisto.

Johansson Lind, Ingrid 2015: Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitoksen kielenhuolto- ja monikielisyystehtävät. *Kieliviesti 4/2015.* Tukholma.

Kielineuvoston tilastot: Frågor, finska 2007; Finska-språkfrågor 2010; Frågestatistik 2017 finska. Tukholma: Kielineuvosto.

Kielitoimiston sanakirja. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus 2017. Päivitettävä verkkojulkaisu.

Kniivilä, Sonja – Lindblom-Ylänne, Sari – Mäntynen, Anne 2017: *Tiede ja teksti. Tehoa ja taitoa tutkielman kirjoittamiseen.* Kolmas, uudistettu painos. Helsinki: Gaudeamus.

Kolehmainen, Taru 2014: *Kielenhuollon juurilla. Suomen kielen ohjailun historiaa.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kulttuuriministeriö 2007: Förordning (2007:1181) med instruktion för Institutet för språk och folkminnen. Tukholma: Kulttuuriministeriö.

Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Svensk författningssamling. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724 (29.10.2017).

Lappalainen, Hanna – Sorjonen, Marja-Leena – Vilkuna, Maria 2010: *Kielellä on merkitystä – näkökulmia kielipolitiikkaan*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Språklag (2009:600). Svensk författningssamling. http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/spraklag-2009600_sfs-2009-600 (29.10.2017).

Vallius, Paavo – Syrjänen Schaal, Kaisa – Teilus, Michael 2015: *Rätten till mitt språk. Förstärkt minoritetsskydd. Delbetänkande från Utredningen om finska och sydsamiska språken (SOU 2005:40).* Tukholma: Fritzes Offentliga Publikationer.

Bilaga: Kartläggning av Språkrådets språkrådgivning i finska – åren 2007, 2010 och 2017

Språkrådet som är en del av Institutet för språk och folkminnen har gjort en kartläggning av språkrådgivningen i finska. Kartläggningen som blev klar våren 2019 utfördes av Språkrådets språkvårdare i finska Tarja Larsson och Språkrådets före detta språkvårdare i finska Henna Leskelä. Syftet var att klarlägga vilka som kontaktar rådgivningen i finska, vad det är för typ av frågor som kommer in och om det har skett någon förändring under en tioårsperiod.

En statlig myndighet behöver då och då kartlägga sin verksamhet för att identifiera sina målgrupper och deras behov samt för att kunna utveckla sin verksamhet enligt dessa behov. Språkrådgivning är en viktig del av Språkrådets arbete som riktar sig till allmänheten. Detta gäller även de nationella minoritetsspråken. Språkvårdarna i finska får nu för tiden årligen in ca 400–500 frågor antingen via telefon eller via e-post.

Syftet med kartläggningen var att undersöka vilka som ringer och skickar frågor till rådgivningen i finska, vilken typ av frågor dessa personer ställer och om det har skett någon förändring under åren. Undersökningen omfattar tre viktiga tidsperioder under Språkrådets verksamhet: år 2007, året efter att Sverigefinska språknämnden blev en del av Språkrådet, år 2010 som var året då lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) trädde i kraft samt år 2017 för att få en jämförelsepunkt i nutid och se om det har skett någon förändring under en tioårsperiod.

Som utgångspunkt för arbetet användes följande frågor:

1. Vilka kontaktar Språkrådets språkrådgivning i finska?
2. Hur många och vilken typ av frågor är det som kommer in till språkrådgivningen i finska?
3. Har det skett någon förändring under tioårsperioden från år 2007 till år 2017?

Det kartlagda materialet och projektets genomförande

Som underlag för kartläggningen användes ett urval av frågor inkomna till Språkrådets språkrådgivning i finska, dvs. frågor sparade i mappen *Besvarade frågor finska* i Språkrådets e-postprogram. Mappen innehåller i huvudsak frågor ställda via e-post, men även en del telefonfrågor, framför allt från år 2017. Åren 2007 och 2010 sparades en del av frågorna enbart i handskrivna häften, och därför omfattar det undersökta materialet för dessa år relativt lite frågor ställda via telefon. Eftersom kartläggningen baserar sig på insända frågor som redan besvarats har vi inte heller haft möjlighet att ställa uppföljande frågor till frågeställarna, till exempel om deras yrkesroll eller annat som är relevant för undersökningen. De kartlagda frågorna studerades och kategoriserades utifrån frågeställare och frågans karaktär. Därefter gjordes en analys av det undersökta materialet.

Tidigare kartläggningar

Språkfrågorna till den tidigare verksamma Sverigefinska språknämnden (1975–2006) har före den här kartläggningen studerats i två undersökningar. I den första, som gjordes under åren 1984–1985 på initiativ av Nordiska språksekretariatet, undersöktes telefonrådgivningen på språkvårdsnämnderna i de olika nordiska länderna. Den andra kartläggningen utfördes 2002 av Sverigefinska språknämndens dåvarande chef Paula Ehrnebo. Hon koncentrerade sig på sex olika år i språknämndens verksamhet under tidsperioden 1980–2000.

Kartläggningen från mitten av 1980-talet visade på några intressanta saker om Sverigefinska språknämndens rådgivning som är relevanta även för den nya undersökningen. De vanligaste yrkesgrupperna bland frågeställarna var översättare (27 %), sekreterare eller kontorist (15 %), chef eller tjänsteman (14 %) samt journalist eller informatör (14 %). Så mycket som 86 procent av frågorna handlade om översättningsekvivalenter till ord och termer medan endast några få procent av frågorna handlade om grammatik eller stilistiska frågor.

Enligt undersökningen från 2002 varierade antalet rådgivningsfrågor relativt mycket från år till år. Flest frågor fick Sverigefinska språknämnden 1980 (2 324 st.). Därefter gick antalet ner till 1 508 frågor år 1992, men ökade år 2000 återigen till 2 070 frågor. Nedgången av antalet frågor kan bero på olika saker, men Ehrnebo som gjorde kartläggningen håller troligt att en bidragande orsak var de olika ordlistor som Sverigefinska språknämnden publicerade, såväl de mera omfattande tryckta ordlistorna som de mindre ordlistorna som publicerades i tidningen Kieliviesti. Att frågeantalet återigen ökade år 2000 beror antagligen på att finskan då blev ett av Sveriges fem officiella minoritetsspråk.

Ehrnebo kunde i sin kartläggning konstatera att de flesta frågorna handlade om översättning av termer, och oftast från svenska till finska. När man räknar ihop alla termfrågorna, svenska–finska och finska–svenska, kan man konstatera att den här typen av frågor var i absolut majoritet under den undersökta perioden (1980–2000). Andelen varierade mellan ca 80 och 92 procent.

Allmänt om den nya kartläggningen

Först kan vi konstatera att antalet frågor till språkrådgivningen i finska har sjunkit både jämfört med de tidigare kartläggningarna och under den undersökta tidsperioden. I tabell 1 nedan visas både det totala antalet inkomna frågor och antal frågor som ingår i kartläggningen:

TABELL 1. FRÅGOR	2007	2010	2017
Totalt antal frågor (inkl. telefonsamtal)	1 011	1 014	429
Antal undersökta frågor	206	253	340

Antal frågor till språkrådgivningen i finska enligt Språkrådets statistik.

Eftersom kartläggningen koncentrerar sig på elektroniskt sparat material har en stor del av inkomna telefonsamtal utelämnats. Därmed skiljer sig antalet undersökta frågor en hel del från det totala antalet inkomna frågor.

Enligt kartläggningen var andelen kvinnor av frågeställarna under de olika åren 75–82 procent. En orsak till detta kan vara att i de yrkesgrupper som är mest frekventa bland frågeställarna finns en del kvinnodominerade yrken, såsom tolkar och översättare. 87–93 procent av frågorna ställdes på finska, resten på svenska.

När man tittar på hur antalet frågor varierar under året kan man konstatera att juli, som är den vanligaste semestermånaden, är den månad under alla de undersökta åren då antalet inkomna frågor är minst. Annars fördelar sig antalet frågor ganska jämnt under åren. År 2007 och 2017 kommer det mest frågor under de första månaderna medan det år 2010 kommer mest frågor i slutet av året.

Tabell 1 visar som sagt att antalet inkomna frågor till språkrådgivningen i finska har minskat betydligt under den undersökta tioårsperioden, eller i alla fall under den sista sjuårsperioden. Detta kan ha olika orsaker men en av de viktigaste torde vara utvecklingen av de nätbaserade tjänsterna. På webbplatsen för Institutet för språk och folkminnen samt på nätet för övrigt har det publicerats ett stort antal ordlistor och annat språkrelaterat material som allmänheten fritt kan utnyttja.

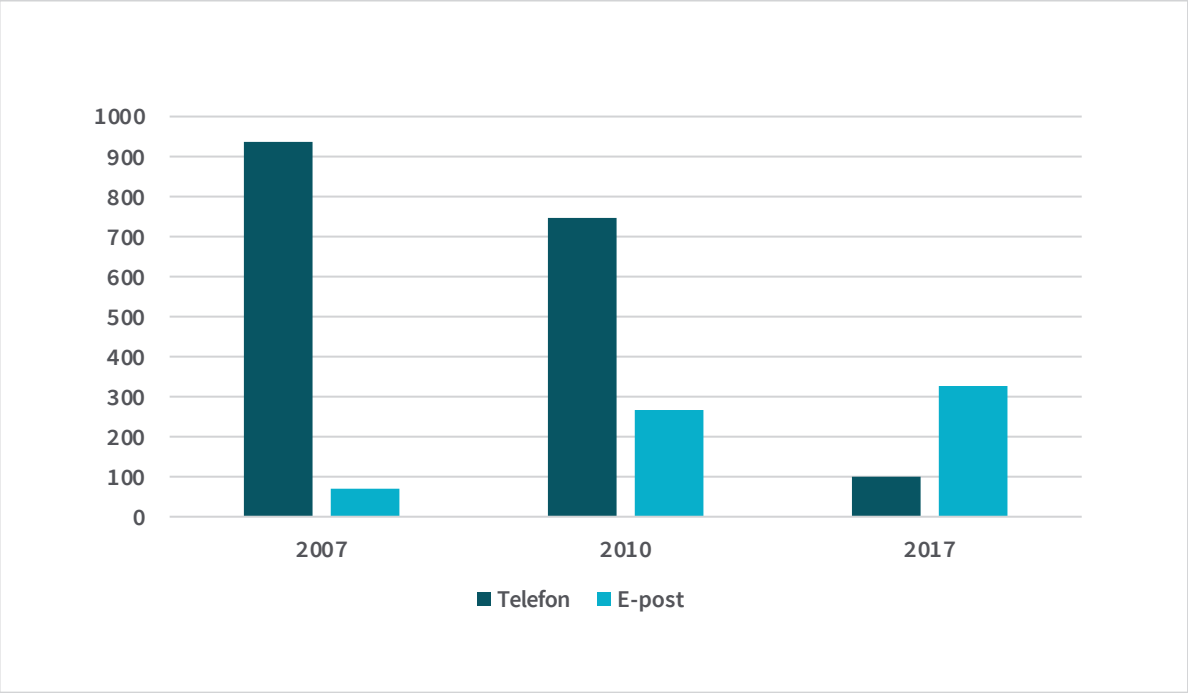

Figur 1. Totala antalet frågor ställda via telefon respektive e-post.

Statistiken visar också att andelen frågor inkomna via e-post har ökat markant på bekostnad av andelen frågor ställda via telefon. 2007 kom endast 7 procent av frågorna via e-post, 2010 hade andelen ökat till 26 procent och 2017 var e-postfrågorna redan i klar majoritet, andelen var då hela 76 procent.

Vilka kontaktar rådgivningen i finska?

För att få en bättre uppfattning om vilka som kontaktar Språkrådets rådgivning i finska delades frågeställarna in i nio kategorier:

1) översättare eller tolk
2) journalist
3) lärare
4) elev eller studerande
5) person som är anställd av kommun eller landsting som tillhör förvaltningsområdet för finska
6) person som är anställd av en annan kommun, landsting, stat, kyrka eller myndighet
7) annan arbetstagare eller yrkesutövare
8) privatperson
9) ingen uppgift

Varje frågeställare representerar i indelningen enbart en av frågeställarkategorierna. För att kunna kategoriseras i någon av kategorierna 1–8 måste frågeställarens roll tydligt framgå av meddelandet (till exempel synas i e-postadressen eller nämnas i meddelandet), eller så ska den som utfört kartläggningen ha vetat att frågeställaren uppträder i sin yrkesroll, t.ex. som journalist. Övriga har kategoriserats som 9, ingen uppgift.

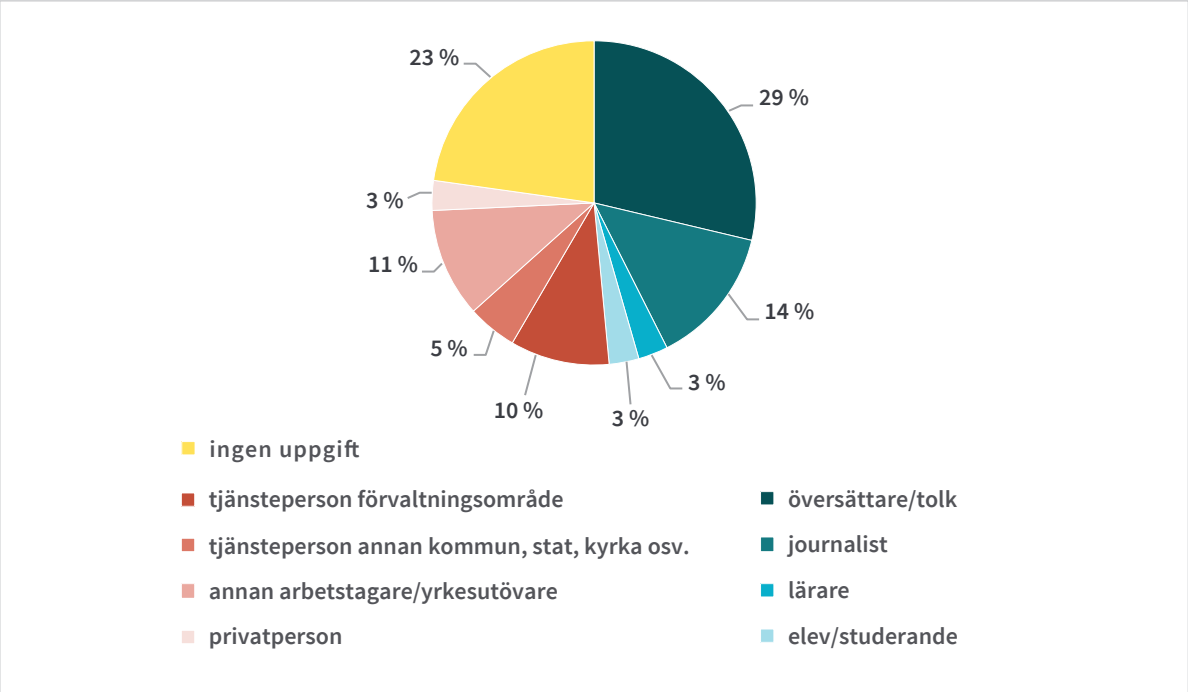

Figur 2. Frågeställarnas roller i procent, genomsnittliga värden för alla tre åren i kartläggningen.

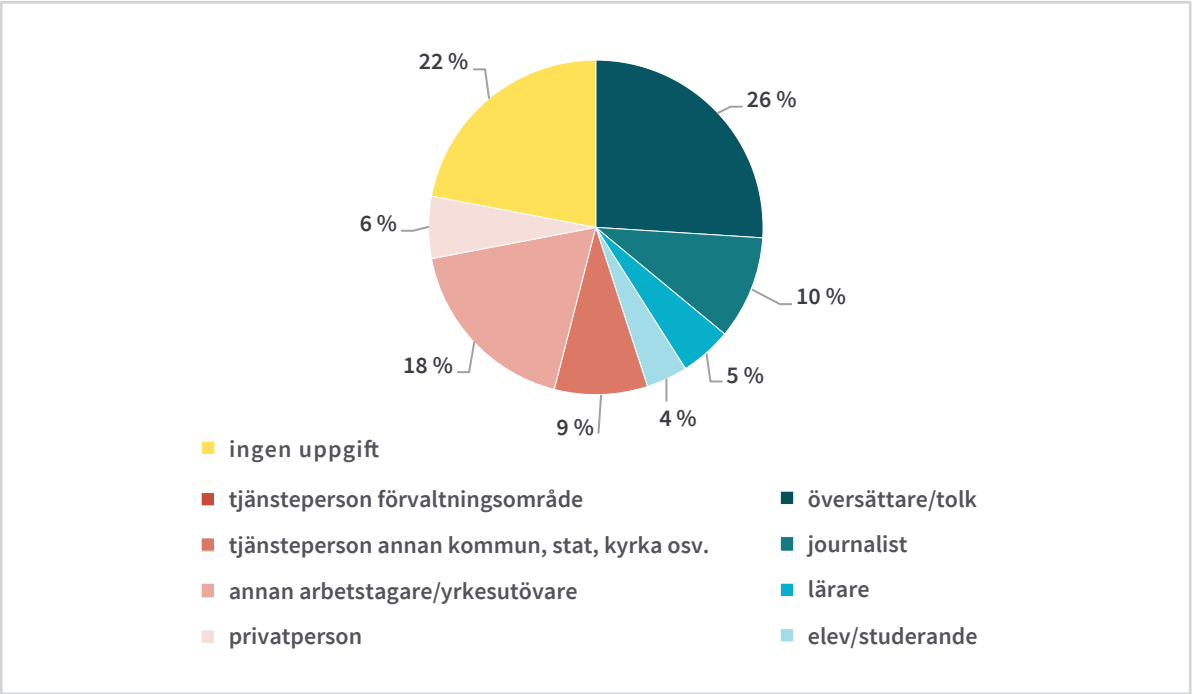

Figur 3. Frågeställarnas roller i procent, år 2007.

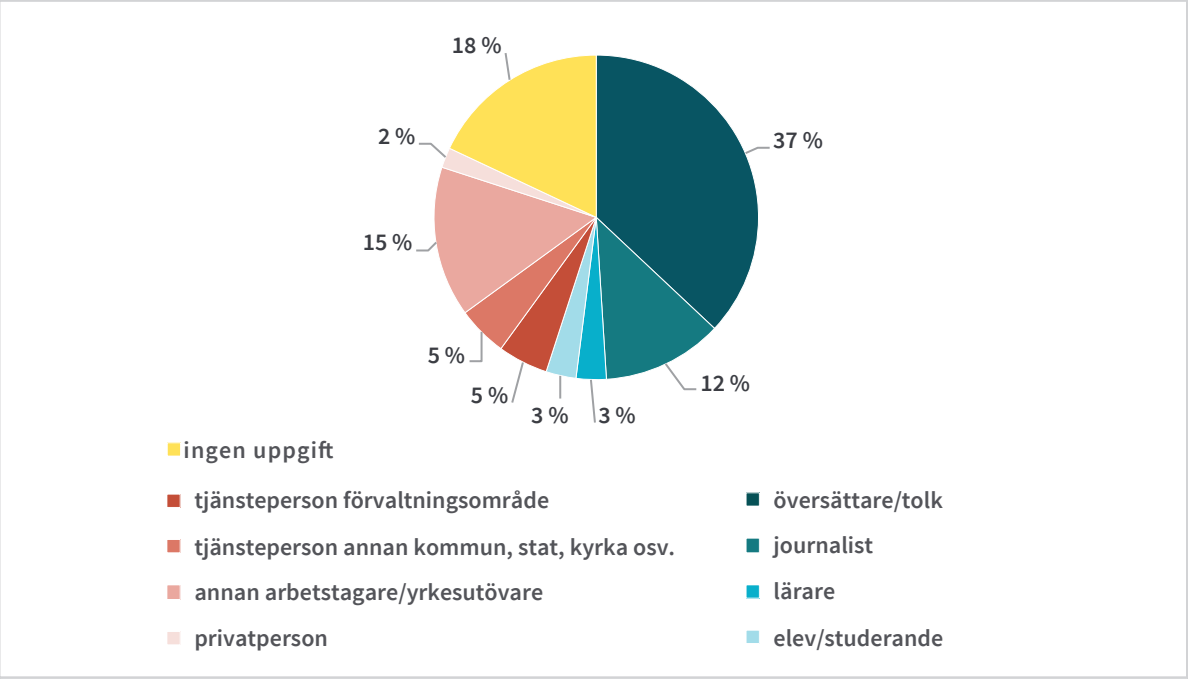

Figur 4. Frågeställarnas roller i procent, år 2010.

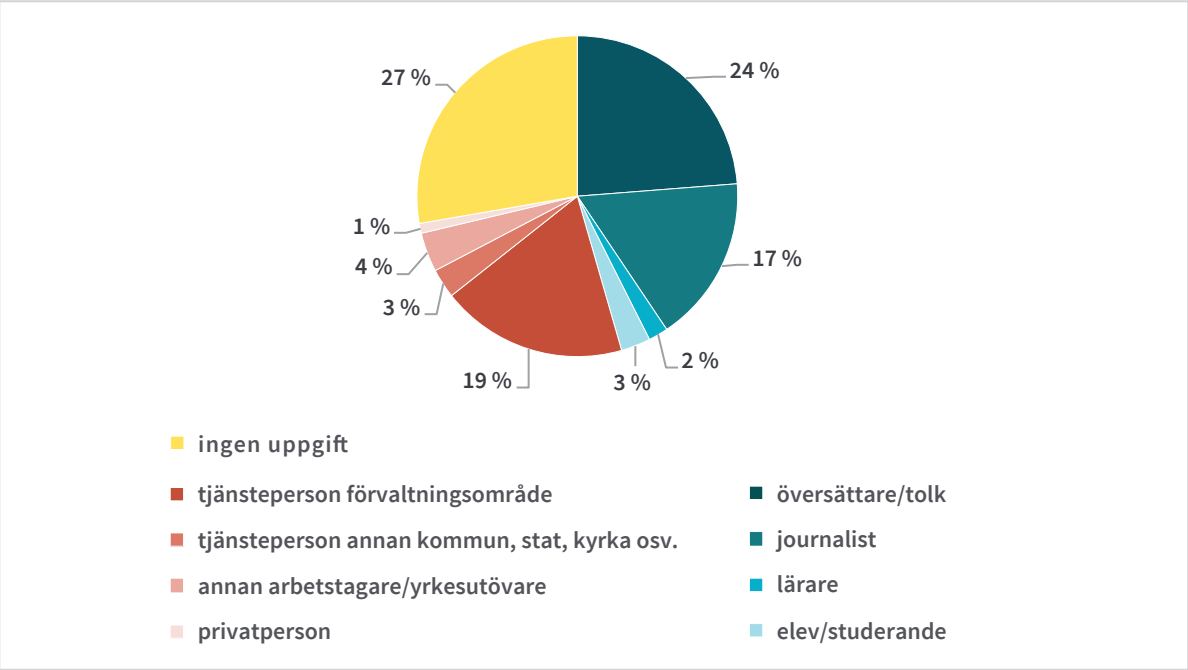

Figur 5. Frågeställarnas roller i procent, år 2017.

När man tittar på vilka som ställer frågorna ser man tydligt att översättare och tolkar är de dominerande yrkesgrupperna, liksom vid den tidigare undersökningen i mitten av 1980-talet: i snitt jobbar 29 procent av frågeställarna inom dessa yrken (andelen under de olika åren: 26 % år 2007, 37 % år 2010, 24 % år 2017). Vid den tidigare undersökningen (Ehrnebo 2002) var andelen översättare 27 procent. Att andelen översättare och tolkar är störst 2010 kan i alla fall delvis bero på att lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) trädde i kraft i början av 2010. Enligt lagen skulle kommuner och landsting utöka informationen till den berörda minoriteten på deras minoritetsspråk. Översättare anlitades till att översätta informationen och behövde hjälp med terminologin på finska.

När man tittar på vilka yrkesgrupper frågeställarna representerar kan man även konstatera att andelen journalister och framför allt tjänstemän i kommuner som tillhör förvaltningsområdet för finska har ökat betydligt under de år som ingår i kartläggningen. När det gäller den sistnämnda yrkesgruppen är skillnaden extra tydlig: det undersökta materialet för år 2007 omfattar inga medarbetare från förvaltningskommuner eller -landsting medan denna kategori 2017 var näst störst (19 % av frågeställarna). En orsak till detta borde förstås vara att antalet förvaltningskommuner har ökat under åren.

Översättare och tolkar, journalister, koordinatorer i förvaltningsområden samt lärare nämns ofta som de mest prioriterade målgrupperna för Språkrådets språkrådgivning i finska. Denna kartläggning bekräftar att det också är dessa som i huvudsak utnyttjar rådgivningen. Det ska dock påpekas att andelen lärare, och även elever, är relativt låg under alla år (3 %).

Vad handlar frågorna om?

Frågorna som kommit in till språkrådgivningen i finska har delats upp i nio kategorier:

a) översättning svenska–finska
b) översättning finska–svenska
c) namn
d) rättstavning eller grammatik
e) stil
f) betydelse eller etymologi
g) språkpolitik eller lagstiftning
h) det finska språket eller finskhet
i) annat

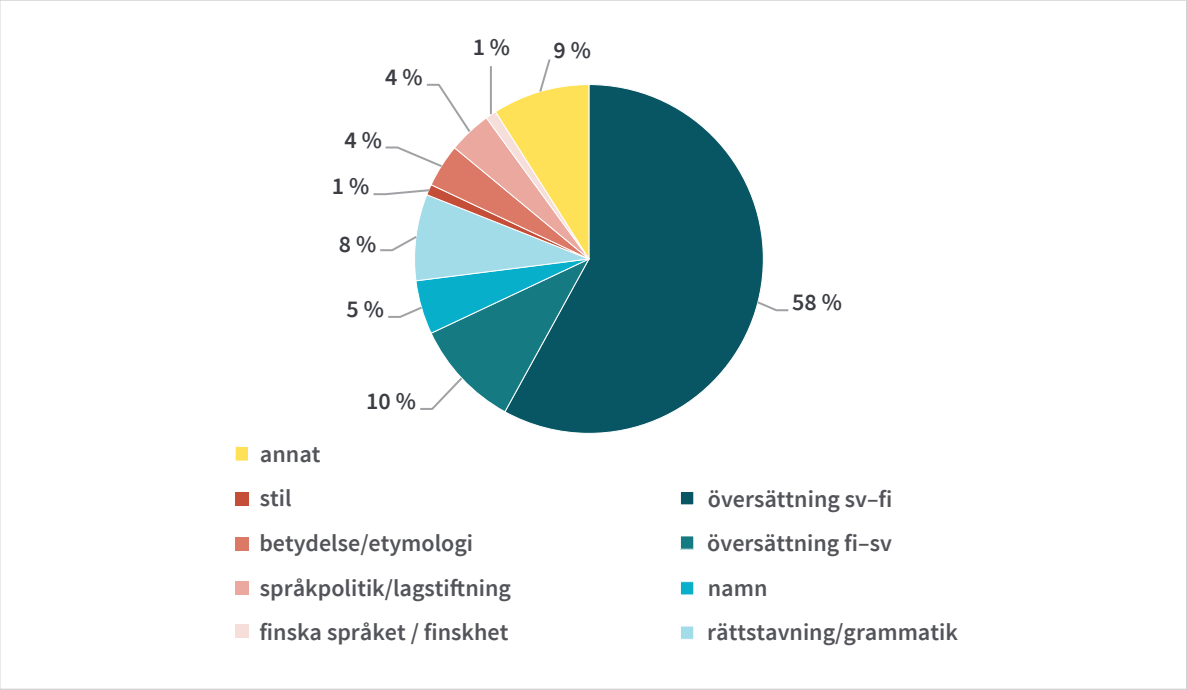

Figur 6. Frågekategorier i procent, totalt för alla år i kartläggningen.

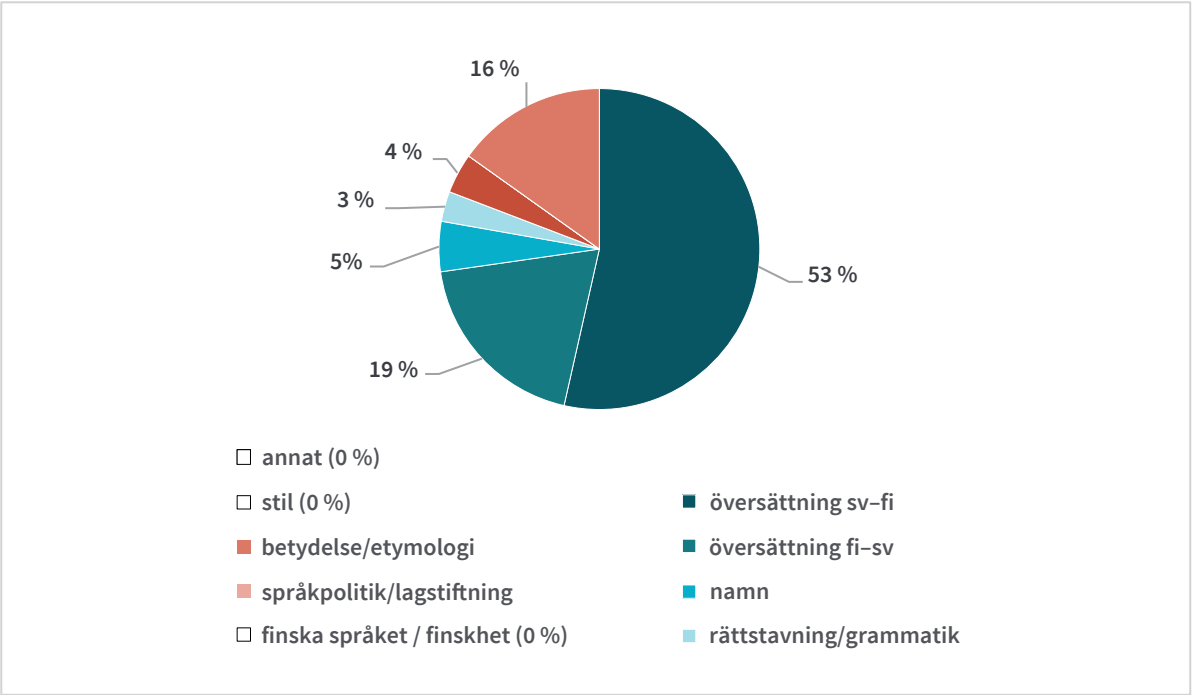

Figur 7. Frågekategorier i procent, år 2007.

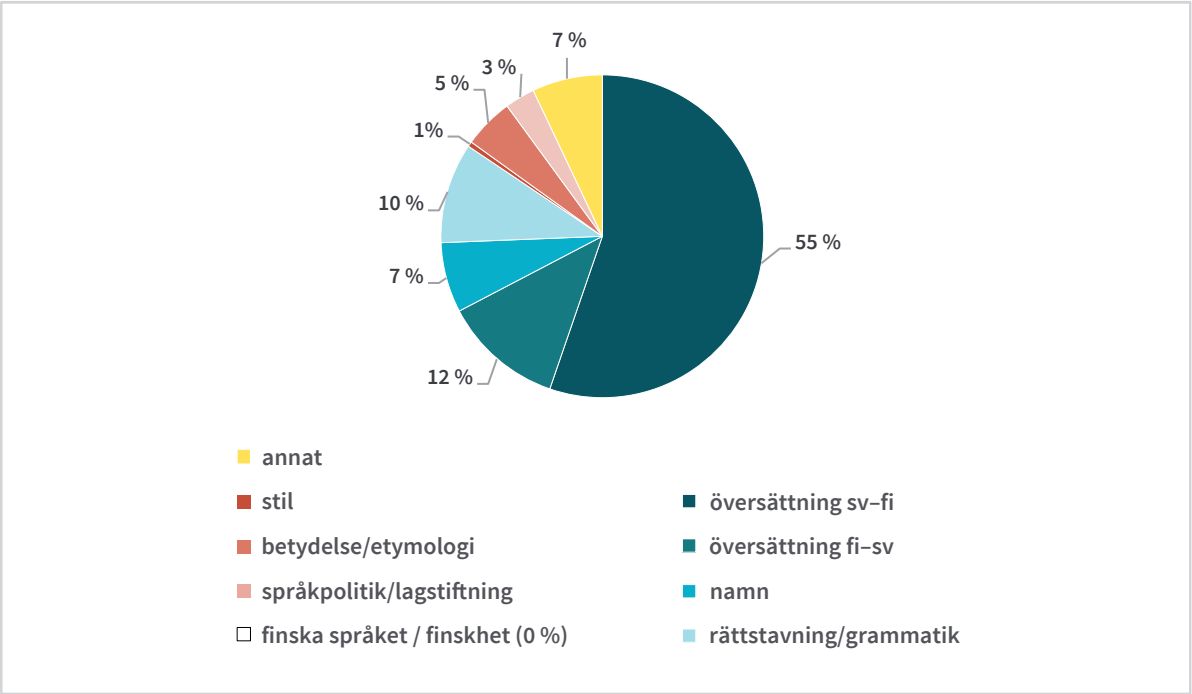

Figur 8. Frågekategorier i procent, år 2010.

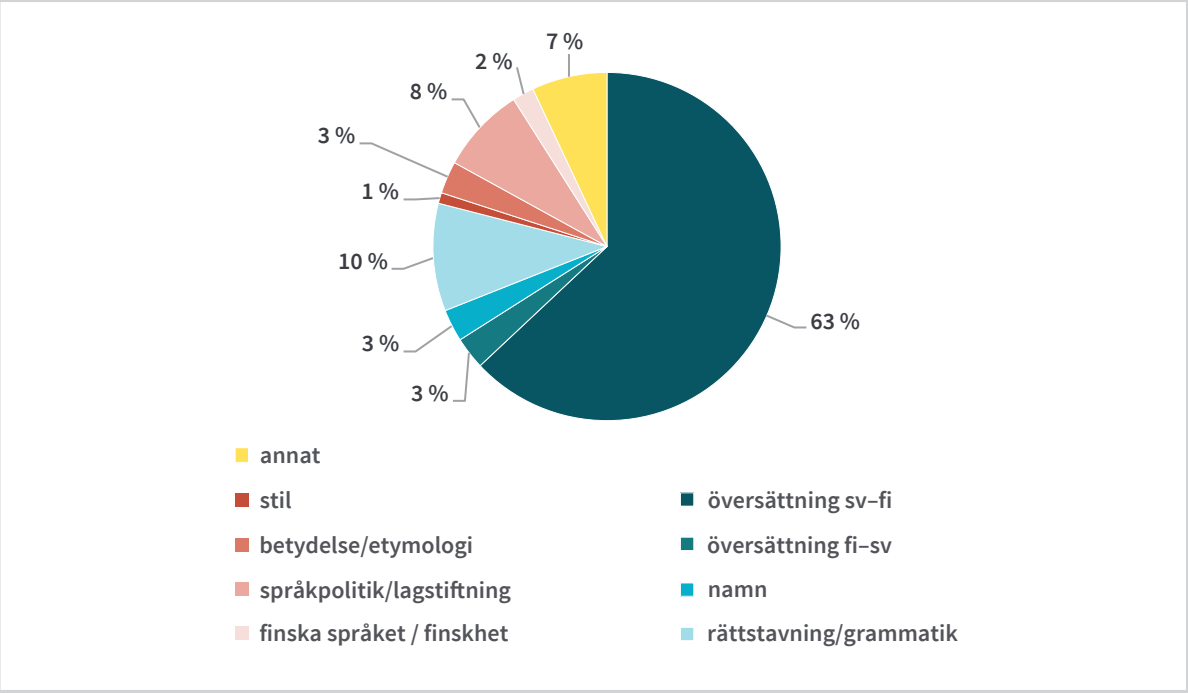

Figur 9. Frågekategorier i procent, år 2017.

En del av frågorna räknas in i flera frågekategorier eftersom en enskild fråga kan t.ex. handla om både namn och översättning och dessutom rättstavning. Exempel (lätt bearbetade; frågorna ställda på finska, svensk översättning i hakparentes):

> (ex. 1, frågekategori översättning sv-fi samt namn) *Onkohan Institutet för språk och folkminnenilla virallista suomenkielistä vastinetta? [Har Institutet för språk och folkminnen en officiell översättning till finska?]*
>
> (ex. 2, frågekategori namn samt rättstavning/grammatik) *Naapuri on lähdössä lomalle Thaimaaseen. Miksei Thaimaahan? [Grannen ska åka på semester till Thailand (Thaimaa på finska), varför är böjningsformen Thaimaaseen och inte Thaimaahan?]*

Efter kategorisering har de 206 frågorna från år 2007 blivit sammanlagt 219 stycken, eftersom vissa av frågorna beräknas tillhöra flera kategorier. Över hälften av frågorna (117 st.) handlar om översättning från svenska till finska. Näst största kategori är översättning från finska till svenska (42 st.), medan frågekategorin annat hamnar på tredje plats (33 st.). Frågekategorin annat är för övrigt störst just år 2007 jämfört med de andra åren i kartläggningen. Detta kan bero på att tillgången till språkrelaterat material på nätet inte var lika utbrett då, vilket följande fråga i kategorin annat kan vara exempel på (frågan ställd på finska, svensk översättning i hakparentes):

> (ex. 3) *Olisin tiedustellut, mistä tätä uutta, juuri ilmestyneessä Kieliviestissä esiteltyä, ruotsi–suomi-suursanakirjaa saa ostaa ja mitä se maksaa? [Jag skulle vilja veta var man kan köpa den stora svensk–finska ordboken som presenterades i nya numret av Kieliviesti och vad den kostar?]*

Utvecklingen av webbinnehåll och nätanvändarnas ökande sökkunskaper kan vara en bidragande orsak till att den här typen av frågor om till exempel ordlistor och prenumerationer på Kieliviesti har minskat i antal under åren.

Det undersökta materialet för 2010 (253 frågor) uppgick till 286 frågor efter att frågorna delats upp på olika kategorier. Liksom under 2007 handlar de flesta frågorna (157 st.) om översättning från svenska till finska. Näst största kategori (35 st.) består av översättning från finska till svenska och på tredje plats hamnar frågor om rättstavning och gramma-

tik (28 st.). Här är ett exempel från den sistnämnda kategorin (frågan ställd på finska, svensk översättning i hakparentes):

> (ex. 4) *Mikä muoto on oikea: Linköpingiin, Linköpinkiin vai Linköpingkiin? [Vilket av följande former är rätt (som översättning för "till Linköping"): Linköpingiin, Linköpinkiin vai Linköpingkiin?]*

Det senaste kartläggningsåret (340 inkomna frågor) omfattar efter kategorisering 350 frågor. Frågor rörande översättning från svenska till finska är återigen i klar majoritet (221 st.). Andelen frågor tillhörande denna kategori har således vuxit ytterligare. Till skillnad från de tidigare åren i kartläggningen är dock inte frågor om översättning från finska till svenska längre den näst största kategorin. På andra plats hamnar frågor om rättstavning och grammatik (34 st.), och på tredje plats återfinns frågekategorin språkpolitik och lagstiftning (29 st.), exempel från den sistnämnda kategorin (frågan ställd på svenska, finsk översättning i hakparentes):

> (ex. 5) *Vet du om det finns möjlighet att prata finska i kontakter med olika myndigheter? [Tiedätkö, onko mahdollista puhua suomea, kun asioi eri viranomaisissa?]*

2017 var för övrigt det enda året då språkrådgivningen i finska fick in frågor från alla frågekategorier.

Kartläggningen visar att frågor om översättningsekvivalenter har dominerat under alla år som ingår i studien – de kan anses tillhöra kärnverksamheten för Språkrådets språkvårdsarbete i finska. Andelen översättningsrelaterade frågor (totalt både svenska–finska och finska–svenska) var 73 % år 2007, 67 % år 2010 och 66 % år 2017. Det ska dock påpekas att andelen översättningsrelaterade frågor har minskat jämfört med kartläggningen från början av 2000-talet då andelen var kring 80–90 %. En viktig anledning till detta är antagligen den ökade internetanvändningen samt ökad tillgång till nätbaserade ordlistor och andra språkrelaterade tjänster till exempel på Språkrådets webbplats. Följande exempel visar att översättningsmotsvarigheter önskas om varierande ämnen och till båda språkriktningarna (frågorna ställda på finska, svensk översättning i hakparentes):

> (ex. 6) *Tässä kysymys, johon haluaisin vastauksen: ruotsalaiset nimitykset herätysliikkeille herännäisyys ja rukoilevaisuus? [Här är en fråga som jag skulle vilja få svar på: vad heter väckelserörelserna herännäisyys och rukoilevaisuus på svenska?]*

> (ex. 7) *Haluaisin siis tietää, onko termille cvk [central venkateter] suomalaista vastinetta? Tätä termiä kuulee usein esim. verikokeiden yhteydessä. [Jag skulle vilja veta om termen cvk [central venkateter] har en finsk motsvarighet. Man hör termen ofta t.ex. i samband med blodprov.]*

Andelen frågor om rättstavning och grammatik har däremot ökat en del under åren. 2007 var andelen bara 3 %, medan den 2010 och 2017 hade ökat till 10 %. Även de språkpolitiska frågorna väcker alltmer intresse: 2007 fick man inte in några sådana frågor medan andelen 2010 var 3 % och 2017 ca 10 %. Det är möjligt att den ökade andelen av dessa båda frågekategorier beror på ökningen av antalet kommuner som tillhör förvaltningsområdet för finska samt andra språkpolitiska förändringar: koordinatorerna för förvaltningskommunerna skriver alltmer på finska samtidigt som medvetenheten om minoritetsfrågor och minoriteternas rättigheter har ökat.

Slutsatser

Först och främst kan man konstatera att antalet frågor som kommer till Språkrådets språkrådgivning i finska har minskat betydligt sedan den förra kartläggningen som Sverigefinska språknämndens dåvarande chef Paula Ehrnebo gjorde 2002. En av anledningarna till detta är troligen att Institutet för språk och folkminnen under de senaste åren har publicerat ett flertal ordlistor och annat språkrelaterat material på sin webbplats som användarna kan ha nytta av. Bland annat finns frågelådan Vastauspankki där det går att hitta svar på frågor som Språkrådets språkvårdare i finska tidigare har svarat på. Även på webben i övrigt har det publicerats en hel del språkrelaterat material, och användarna har således lättare att själva söka svar på sina språkfrågor.

Kartläggningen visar att även om andelen frågor som berör översättning av ord och termer från svenska till finska, och vice versa, har gått ner något från den förra undersökningen (Ehrnebo 2002) utgör dessa frågor fortfarande den absoluta majoriteten av rådgivningsfrågorna. Likaledes är översättare och tolkar den största kundgruppen. Efterfrågan på det sverigefinska termarbetet är således fortsatt stor. Utöver frågor om översättningsmotsvarigheter ställer personer som hör av sig till den finska rådgivningen även alltfler frågor om rättstavning och grammatik samt om språkpolitik. De finska språkvårdarnas expertis efterfrågas således även inom dessa ämnesområden.

Kartläggningen av frågor till den finska rådgivningen ger en bra bild av Språkrådets verksamhet och målgruppernas behov. Genom att göra kartläggningar då och då kan man följa upp verksamheten och identifiera områden som man borde fokusera på i den finska verksamheten. En mera detaljerad kartläggning skulle till exempel kunna hjälpa till att identifiera ämnesområden där det finns behov av nya svensk-finska ordlistor.

Kielineuvoston suomen kielen neuvonnan kartoitus – vuodet 2007, 2010 ja 2017

Isofin suomen kielen huoltajat ovat tehneet kartoituksen suomen kielen neuvontaan tulleista kysymyksistä. Kartoituksen tarkoituksena oli selvittää, ketkä ottavat yhteyttä suomen kielen neuvontaan, millaisia kysymyksiä he esittävät ja onko tilanne muuttunut jotenkin kymmenen vuoden aikana. Raportti on laadittu suomeksi, ja sisältää myös lyhyemmän ruotsin-kielisen version.

Kartläggning av Språkrådets språkrådgivning i inska – åren 2007, 2010 och 2017

Isofs språkvårdare i finska har gjort en kartläggning av språkrådgivningen i finska. Syftet med kartläggningen är att klarlägga vilka som kontaktar den finska rådgivningen, vad det är för typ av frågor som kommer in och om det har skett någon förändring under en tioårsperiod. Rapporten är skriven på finska, men innehåller även en kortare version på svenska.

ISBN: 978-91-86959-96-8

Institutet för språk och folkminnen

Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitos